

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
DELEGATURA W KRAKOWIE

LKR.410.10.3.2024

Pan
Rafał Rostecki
Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska
w Krakowie
ul. Mogilska 25, 31-542 Kraków

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/24/063 – Rozpoznanie i zwalczanie inwazyjnych gatunków obcych roślin i zwierząt w przyrodzie

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Krakowie, ul. Mogilska 25, 31-542 Kraków (dalej: <i>RDOŚ</i> lub <i>Regionalna Dyrekcja</i>).
Kierownik jednostki kontrolowanej	Rafał Rostecki, Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Krakowie, od 1 września 2012 r. do chwili obecnej (dalej: <i>Regionalny Dyrektor</i>). (akta kontroli str. 12)
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Warunki organizacyjne realizacji zadań związanych z rozpoznaniem i zwalczaniem inwazyjnych gatunków obcych roślin i zwierząt. 2. Realizacja zadań związanych z rozpoznaniem i zwalczaniem inwazyjnych gatunków obcych roślin i zwierząt.
Okres objęty kontrolą	Lata 2020-2024 (do czasu zakończenia czynności kontrolnych) z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem, jeżeli miały znaczenie dla przedmiotu kontroli.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ¹
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Krakowie
Kontrolerzy	1. Wiesław Matras, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKR/49/2024 z 29 kwietnia 2024 r. 2. Aleksander Podsiadło, specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKR/50/2024 z 30 kwietnia 2024 r. (akta kontroli str. 1-4)

¹ Dz. U. z 2022 r. poz. 623, dalej: *ustawa o NIK*.

II. Ocena ogólna² kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Regionalny Dyrektor nie realizował w pełni prawidłowo i rzetelnie zadań związanych z rozpoznaniem i zwalczaniem inwazyjnych gatunków obcych³ roślin i zwierząt.

W Regionalnej Dyrekcji funkcjonowały komórki odpowiedzialne za zadania związane z rozpoznaniem i zwalczaniem IGO. Pracownicy realizujący te zadania posiadali kompetencje w tym zakresie. Niemniej jednak, w obowiązującym w RDOŚ regulaminie organizacyjnym, wydziałowi odpowiedzialnemu za realizację obowiązków związanych z rozpoznaniem i zwalczaniem IGO nie zostały przypisane zadania nałożone na regionalnego dyrektora ochrony środowiska ustawą z dnia 11 sierpnia 2021 r. o gatunkach obcych⁴. Ponadto pracownikowi Wydziału Spraw Terenowych w Tarnowie RDOŚ, zajmującemu się zadaniami z zakresu IGO, w zakresie czynności nie przypisano związanych z tym zadań.

RDOŚ w okresie objętym kontrolą przeprowadziła dwa postępowania o udzielenie zamówienia publicznego na wykonanie działań zaradczych wobec IGO, tj. raka luizjańskiego oraz rdestowca. Postępowania te przeprowadzono prawidłowo oraz zgodnie z obowiązującym w Regionalnej Dyrekcji regulaminem udzielania zamówień publicznych. Działania zaradcze przeprowadzono w sposób prawidłowy, a następnie monitorowano ich skuteczność.

W województwie małopolskim na obszarze podległym RDOŚ znajdowało się 86 rezerwatów przyrody. Dla 73 rezerwatów przyrody (85%) nie zostały ustanowione plany ochrony, o których mowa w art. 18 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody⁵. Ponadto w jednym z 13 ustanowionych planów ochrony (dla rezerwatu przyrody *Lipowiec*) zidentyfikowano (w 2011 r.) występowanie stanowiska IGO, tj. bożodrzewu gruczołowatego. Regionalny Dyrektor nie wprowadził stwierdzonego stanowiska do Centralnego Rejestru Danych o IGO⁶ oraz nie przeprowadził działań zaradczych wobec tego IGO. Dla 37 rezerwatów przyrody nieposiadających planów ochrony Regionalny Dyrektor wydał zarządzenia w sprawie ustanowienia dla nich zadań ochronnych. W dwóch spośród nich, tj. w rezerwach przyrody *Bonarka* oraz *Dolina Racławki*, zidentyfikowano występowanie stanowisk IGO, tj. rdestowca japońskiego. Na obszarze tych rezerwatów przeprowadzone zostały działania zaradcze przez podmioty władające, w tym (w rezerwacie *Bonarka*) na podstawie zawartego przez RDOŚ porozumienia.

Na 97 obszarów Natura 2000 znajdujących się na terenie podległym RDOŚ, dla ośmiu z nich (8%) nie ustanowiono planów zadań ochronnych (dalej: PZO). W odniesieniu do pięciu obszarów podmiotem odpowiedzialnym za to zadanie była Regionalna Dyrekcja⁷. W trzech przypadkach RDOŚ nie sporządziła pierwszego projektu planu zadań ochronnych, odpowiednio w 2014 r. i 2015 r., co stanowiło naruszenie postanowień art. 28 ust. 1 uoop. Termin na sporządzenie przez RDOŚ dwóch pozostałych projektów planów upływa w 2028 r. Stanowiska roślin IGO stwarzające zagrożenie dla Unii lub Polski⁸ zidentyfikowano w dziewięciu PZO spośród 89 sporządzonych. Za realizację działań zaradczych na tych obszarach odpowiedzialne były inne podmioty.

² Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej. W niniejszym wystąpieniu pokontrolnym zastosowano ocenę opisową.

³ Dalej: IGO.

⁴ Dz. U. z 2023 r. poz. 1589 ze zm.; dalej: *ustawa o IGO*.

⁵ Dz. U. z 2023 r. poz. 1336, ze zm., dalej: *ustawa o ochronie przyrody* lub *uooop*.

⁶ Dalej również: rejestr IGO.

⁷ Za opracowanie pozostałych trzech pozostałych projektów planów odpowiedzialna była RDOŚ w Rzeszowie.

⁸ Tj. *barszcz Sosnowskiego*, *niecierpek gruczołowaty*, *kolczurka klapowana*, *rdestowce* (*Reynoutria* spp.) w tym *rdestowiec ostrokończysty*.

NIK zwraca uwagę, że nieustanowienie planów ochrony dla wszystkich rezerwatów przyrody i PZO dla obszarów Natura 2000 miało wpływ na niepełne rozpoznanie stanowisk roślin i zwierząt IGO przez RDOŚ, a w konsekwencji na brak realizacji działań zaradczych wobec tych potencjalnych stanowisk IGO.

Analiza 10⁹ badanych zgłoszeń o stwierdzonych gatunkach IGO (39 numerów rejestrowych) wykazała, że w dziewięciu przypadkach (36 numerów rejestrowych) informacje o występowaniu w środowisku inwazyjnych gatunków obcych wprowadzone były do rejestru IGO¹⁰ po upływie od 5 miesięcy i 5 dni do 15 miesięcy i 7 dni. Stanowiło to naruszenie art. 6 ust. 5 pkt 2 lit. a ustawy o IGO, zgodnie z którym informacje te należało wprowadzić do ww. rejestru w terminie trzech miesięcy od dnia otrzymania zgłoszenia, o którym mowa w art. 15 ust. 1 tej ustawy.

RDOŚ nie podejmowała działań w celu wyegzekwowania, od podmiotów do tego zobowiązanych, informacji o wykorzystaniu zezwoleń na odstępstwo od zakazów obowiązujących w odniesieniu do IGO, wydanych na podstawie art. 120 uoop.

Ponadto w działaniach RDOŚ stwierdzono nieprawidłowości polegające m.in. na niewprowadzeniu do rejestru IGO zezwolenia na odstępstwo od zakazów w odniesieniu do IGO wydanego na podstawie ustawy o IGO oraz braku skutecznych działań w celu wyegzekwowania od podmiotu, który uzyskał zezwolenie na przetrzymywanie żółwia malowanego i bernikli kanadyjskiej, kopii zaświadczenia o wszczęciu tym zwierzętom mikroczipów lub dokumentacji ich indywidualnych cech.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny częściowej¹¹ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Warunki organizacyjne realizacji zadań związanych z rozpoznaniem i zwalczaniem inwazyjnych gatunków obcych roślin i zwierząt

Opis stanu faktycznego

1.1. Według Statutu¹² w skład RDOŚ wchodziły m.in. Wydział Ochrony Przyrody i Obszarów 2000 (dalej: *wydział OP*), Wydział Spraw Terenowych w Tarnowie (dalej: *wydział ST-I*) i Wydział Spraw Terenowych w Starym Sączu (dalej: *wydział ST-II*). Organizację wewnętrzną i szczegółowy zakres zadań komórek organizacyjnych RDOŚ, w kontrolowanym okresie określał regulamin organizacyjny Regionalnej Dyrekcji¹³ (dalej: *Regulamin organizacyjny*). Według regulaminu organizacyjnego do zakresu wydziału OP, wydziału ST-I i wydziału ST-II należały w szczególności zadania związane m.in. z ochroną gatunkową roślin, zwierząt i grzybów¹⁴/ ochroną przyrody¹⁵ w tym m.in.:

- przygotowywanie projektów zezwoleń¹⁶/ wydawanie zezwoleń¹⁷ na:
 - czynności podlegające zakazom w stosunku do gatunków dziko występujących roślin, grzybów i zwierząt objętych ochroną gatunkową częściową lub ścisłą w przypadkach określonych w ustawie o ochronie przyrody;

⁹ Spośród 38 wpisanych do rejestru IGO.

¹⁰ Rejestr inwazyjnych gatunków obcych.

¹¹ Oceny częściowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena częściowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

¹² Załącznik do rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 10 listopada 2008 r. (Dz. U. z 2023 r. poz. 2457).

¹³ Załącznik do zarządzenia Nr 9/19 Regionalnego Dyrektora z dnia 27 marca 2019 r. w sprawie nadania Regulaminu organizacyjnego Regionalnej Dyrekcji.

¹⁴ Dot. wydziału OP.

¹⁵ Dot. wydziału ST-I i wydziału ST II.

¹⁶ Dot. wydziału OP.

¹⁷ Dot. wydziału ST-I i wydziału ST II.

- odstępowania od zakazów posiadania i przetrzymywania lub sprowadzenia z zagranicy żywych zwierząt gatunków niebezpiecznych dla życia i zdrowia ludzi; przetrzymywanie, hodowlę, rozmnażanie, oferowanie do sprzedaży i zbywanie roślin, zwierząt lub grzybów gatunków obcych;
- podejmowanie działań w celu:
 - ratowania zagrożonych wyginięciem gatunków roślin, zwierząt i grzybów objętych ochroną gatunkową, polegających na przenoszeniu tych gatunków do innych miejsc, eliminowaniu przyczyn ich zagrożenia, podejmowaniu ochrony ex situ oraz tworzeniu warunków do ich rozmnażania;
 - zapewnienia trwałego zachowania gatunku, jego siedliska lub ostoi, eliminowania przyczyn powstania zagrożeń oraz poprawy stanu ochrony jego siedliska lub ostoi, po zasięgnięciu opinii Regionalnej Rady Ochrony Przyrody oraz zarządcy lub właściciela terenu, jeżeli stwierdzone lub przewidywane zmiany w środowisku zagrażają lub mogą zagrażać roślinom, zwierzętom lub grzybom objętym ochroną gatunkową.

(akta kontroli str. 15, 16, 17, 36, 37, 44, 45, 52, 55, 56)

Wymienione w Regulaminie organizacyjnym zadania wydziału OP, wydziału ST-I oraz wydziału ST-II wynikały z uchylonego art. 120 ust. 2 pkt 2 i ust. 2g¹⁸ uoop. Regulamin organizacyjny nie uwzględniał zadań nałożonych na regionalnego dyrektora ochrony środowiska przez obowiązującą ustawę o IGO, która weszła w życie 18 grudnia 2021 r., co opisano szczegółowo w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

1.2. W okresie objętym kontrolą zadaniami związanymi z prowadzeniem rejestru IGO, współpracą z urzędami miast/gmin w zakresie procedowania zgłoszeń o występowaniu IGO, opracowaniem dokumentów planistycznych dla rezerwatów przyrody i obszarów NATURA 200, planowaniem i realizowaniem działań ochronnych w rezerwach przyrody i obszarach NATURA 2000 zajmowało się ogółem 19 pracowników¹⁹ z wydziału OP, wydziału ST-I oraz wydziału ST-II. Pracownicy RDOŚ realizujący ww. zadania posiadali wykształcenie wyższe z zakresu nauk przyrodniczych m.in. biologia, leśnictwo, rolnictwo, ochrona środowiska.

W okresie objętym kontrolą zadaniami związanymi z IGO w ramach części etatu zajmowało się ogółem pięciu pracowników wydziału OP i trzech pracowników wydziału ST-I i wydziału ST-II. Do głównego zakresu ich obowiązków należały zadania związane z ochroną gatunkową zwierząt, roślin i grzybów oraz nadzorem nad rezerwatami przyrody. Wymieni pracownicy podnosili swoje kompetencje poprzez udział w szkoleniach związanych z tematyką IGO. We wrześniu 2022 r. utworzono w wydziale OP stanowisko ds. ochrony przyrody i gatunków obcych. Zadaniami z zakresu IGO w wydziałach terenowych w ramach części etatu zajmował się jeden pracownik wydziału ST-I i jeden pracownik wydziału ST-II.

(akta kontroli str. 5, 91-340, 486, 661)

Do zakresów czynności uprawnień i odpowiedzialności pracownika wydziału OP zatrudnionego na stanowisku ds. ochrony przyrody i gatunków obcych²⁰ należało m.in.:

- wydawanie zezwoleń na czynności podlegające zakazom w stosunku do IGO, które w przypadku uwolnienia do środowiska przyrodniczego mogą zagrozić rodzimym gatunkom lub siedliskom przyrodniczym i przeprowadzanie kontroli spełniania warunków określonych w wydanych zezwoleniach;

¹⁸ Art. 120 został uchylony ustawą o gatunkach obcych, która weszła w życie 18 grudnia 2021 r.

¹⁹ 11 pracowników zajmowało się zadaniami związanymi z opracowaniem planów zadań ochrony dla obszarów Natura 2000 i planów ochrony dla rezerwatów przyrody oraz realizacją działań ochronnych w rezerwach przyrody i obszarach Natura 200; 8 pracowników w ramach części etatu realizowało zadania związane z IGO.

²⁰ Zakres, uprawnień i odpowiedzialności/ opis stanowiska pracy z 3 stycznia 2023 r.

- przyjmowanie zgłoszeń do gmin o stwierdzeniu obecności w środowisku IGO i raportów o przeprowadzonych działaniach zaradczych wobec IGO stwarzających zagrożenie dla Unii/Polski;
- wprowadzenie tych zgłoszeń do Centralnego Rejestru Danych o IGO;
- informowanie gminy o wprowadzeniu do rejestru IGO danych o stwierdzeniu obecności w środowisku IGO stwarzającego zagrożenie dla Unii/ Polski;
- przeprowadzenie działań zaradczych w stosunku do IGO stwarzającego zagrożenie dla Unii/Polski podlegającej szybkiej eliminacji oraz stosowanie środków mających na celu przywrócenie naturalnego stanu ekosystemów i monitorowanie skuteczności działań zaradczych i ich oddziaływania na gatunki nie docelowe;
- przyjmowanie informacji o uśmierceniu zwierzęcia domowego, uśmierceniu zwierzęcia lub unieszkodliwieniu rośliny stanowiących zapasy IGO stwarzającego zagrożenie dla Unii/Polski
- przeprowadzenie działań zaradczych w stosunku do IGO stwarzającego zagrożenie dla Unii/Polski rozprzestrzenionego na szeroką skalę w rezerwach przyrody oraz stosowanie środków mających na celu przywrócenie naturalnego stanu ekosystemów i monitorowanie skuteczności działań zaradczych i ich oddziaływanie na gatunki nie docelowe.

(akta kontroli str. 93, 108-122, 661)

W zakresie czynności pracownika wydziału ST-I²¹ zajmującego się zadaniami z zakresu IGO stwierdzono brak przypisania zadań związanych z rozpoznaniem i zwalczaniem roślin i zwierząt IGO, co opisano szczegółowo w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

W zakresie czynności pracownika wydziału ST-II zajmującego się zadaniami związanymi z IGO wskazano m.in. wykonywanie zadań związanych z zapobieganiem wprowadzaniu i rozprzestrzenianiu tych gatunków.

(akta kontroli str. 135, 136, 661)

W okresie objętym kontrolą 20 pracowników RDOŚ (w tym pracownicy realizujący zadania związane z IGO), uczestniczyło w czterech szkoleniach z tematyki IGO, z tego:

- trzy (bezpłatne) szkolenia online zorganizowane zostały przez GDOŚ w listopadzie 2021 r. oraz maju 2023 r. pn.: 1. *Inwazyjne gatunki obce - identyfikacja i charakterystyka gatunków, plany działań dla dróg priorytetowych wprowadzania lub rozprzestrzeniania się IGO*; 2. *Inwazyjne gatunki obce – charakterystyka gatunków i metody ich zwalczania*; 3. *Szkolenie z wprowadzenia danych do Centralnego Rejestru Danych o Inwazyjnych Gatunkach Obcych*;
- jedno szkolenie zorganizowane zostało na Uniwersytecie Śląskim w październiku 2022 r. w ramach projektu pn. *Ochrona siedlisk kserotermicznych na obszarach Natura 2000 na Wyżynie Miechowskiej*. Szkolenie finansowane ze środków NFOŚiGW²² dotyczyło m.in. inwazyjnych gatunków roślin - biologii gatunków, przystosowania do rozprzestrzeniania, aspektów prawnych wraz z warsztatem terenowym (m.in. identyfikacji gatunków, prezentacji metod i efektów zwalczania roślin inwazyjnych). Koszt szkolenia wyniósł 3 090 zł.

(akta kontroli str. 97, 98, 341-344, 662-665)

1.3. W RDOŚ w okresie objętym kontrolą, nie było prowadzonych kontroli/audytów, zarówno zewnętrznych ani wewnętrznych, dotyczących rozpoznania i zwalczania roślin i zwierząt IGO.

(akta kontroli str. 6, 349)

²¹ Zakres czynności, uprawnień i odpowiedzialności z 3 kwietnia 2015 r.

²² Narodowy Fundusz Ochrony i Gospodarki Wodnej.

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Po wejściu w życie ustawy o IGO, w Regulaminie organizacyjnym RDOŚ (obowiązującym od 27 marca 2019 r.) wydziałom OP, ST-I oraz ST-II, odpowiedzialnym za realizację obowiązków związanych z rozpoznaniem i zwalczaniem IGO, nie przypisano zadań określonych w tej ustawie²³. W Regulaminie tym przypisane zadania wynikały z uchylonego art. 120 ust. 2 pkt 2²⁴ i ust. 2g²⁵ ustawy o ochronie przyrody²⁶.

Zgodnie ze standardami kontroli zarządczej dla sektora finansów publicznych, stanowiącymi załącznik do komunikatu nr 23 Ministra Finansów z dnia 16 grudnia 2009 r.²⁷ struktura organizacyjna jednostki powinna być dostosowana do aktualnych celów i zadań. Zakres zadań, uprawnień i odpowiedzialności jednostek, poszczególnych komórek organizacyjnych jednostki oraz zakres podległości pracowników powinien być określony w formie pisemnej w sposób przejrzysty i spójny.

(akta kontroli str. 15-18, 44, 45, 55, 56)

Regionalny Dyrektor wyjaśnił, że regulamin nie był nowelizowany, ponieważ każda zmiana regulaminu wymaga uprzednio zatwierdzenia przez Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska. Z dotychczasowej praktyki wiadomo, że proces zatwierdzania zmiany regulaminu trwa kilka miesięcy. Odnosząc się do zadań regionalnego dyrektora ochrony środowiska w zakresie zwalczania gatunków obcych, ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody regulowała tę kwestię w art. 120. Regionalny Dyrektor posiadał kompetencję do wydawania zezwoleń na przetrzymywanie, hodowlę, rozmnażanie, oferowanie do sprzedaży i zbywanie gatunków obcych, które w przypadku uwolnienia do środowiska przyrodniczego mogą zagrozić rodzimym gatunkom lub siedliskom przyrodniczym. Zadanie to zostało przypisane wydziałowi OP, wydziałowi ST-I oraz wydziałowi ST-II. Po wejściu w życie ustawy o IGO oczywistym zatem było, że zadania określone w ustawie będą wykonywać te same komórki organizacyjne. W trybie roboczym ustalono natomiast zakres tych zadań i ich podział pomiędzy wydziałami, który będzie odzwierciedlony w nowym regulaminie organizacyjnym, który jest w trakcie przygotowania. Ponadto, w związku z realizacją projektów współfinansowanych ze środków zewnętrznych, w tym środków finansowych Unii Europejskiej, struktura organizacyjna RDOŚ (ustalona w statucie w 2015 r.) okazała się nieadekwatna do zadań wykonywanych w ramach projektów – zarówno w sferze merytorycznej, jak i organizacyjnej. W obliczu nowej perspektywy finansowej Unii Europejskiej w postaci Programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 (FENIKS) powstała konieczność utworzenia komórki organizacyjnej, tj. Wydziału do Spraw Realizacji Projektów, który koordynowałby realizację dotychczasowych projektów i starania o nowe. W dalszej

²³ Nie zostały przypisane zadania nałożone na regionalnego dyrektora ochrony środowiska ustawą o IGO m.in. obowiązek wydawania i kontroli zezwoleń dotyczących IGO; przyjmowania zgłoszeń od wójtów, burmistrzów lub prezydentów miast o stwierdzeniu występowania w środowisku IGO; wprowadzania danych do rejestru IGO; eliminacji ze środowiska lub izolacji gatunków o małej liczebności występujących na liście IGO oraz monitorowania jej skuteczności; stosowania działań zaradczych w odniesieniu do IGO szeroko rozprzestrzenionych występujących w rezerwach przyrody; monitorowania skuteczności działań zaradczych.

²⁴ Art. 120 ust. 2 pkt 2 ustawy o ochronie przyrody stanowi, że Zezwolenie na (...) przetrzymywanie, hodowlę, rozmnażanie, oferowanie do sprzedaży i zbywanie gatunków, o których mowa w pkt 1 wydaje właściwy regionalny dyrektor ochrony środowiska.

²⁵ Art. 120 ust. 2g ustawy o ochronie przyrody stanowi, że Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska i regionalny dyrektor ochrony środowiska dokonują kontroli spełniania warunków określonych w wydanych przez siebie zezwoleniach. Do przeprowadzenia kontroli przepisy art. 56 ust. 7b-7i stosuje się odpowiednio.

²⁶ Zadania te obejmowały m.in. przygotowanie projektów zezwoleń/wydawanie zezwoleń na przetrzymywanie, hodowlę, rozmnażanie, oferowanie do sprzedaży i zbywanie roślin, zwierząt lub grzybów gatunków obcych; dokonywanie kontroli spełnienia warunków określonych w wydanych zezwoleniach.

²⁷ Dz. Urz. Min. Fin. Nr 15, poz. 84.

części wyjaśnień podał m.in. że 31 marca 2022 r. wystąpił do Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska o akceptację zmiany Statutu. Zmiana Statutu dokonana została w rozporządzeniu Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 25 lipca 2023 r.²⁸, które weszło w życie 5 września 2023 r. Jak wyjaśnił, prace nad zmianą regulaminu organizacyjnego wciąż trwają. Zostały one na chwilę wstrzymane z powodu nieuruchomienia środków na projekty zaplanowane przez RDOŚ do finansowania z Programu FEnIKS. Jak dodał, projekt nowego regulaminu organizacyjnego będzie przygotowany do końca III kwartału i zostanie uzupełniony również o zadania wynikające z ustawy o gatunkach obcych.

(akta kontroli str. 659, 660, 712, 713)

2. W zakresie czynności pracownika wydziału ST-I²⁹ zajmującego się zadaniami z zakresu IGO stwierdzono nie wskazano zadań związanych z rozpoznaniem i zwalczaniem roślin i zwierząt IGO. Zgodnie ze standardami kontroli zarządczej dla sektora finansów publicznych, stanowiącymi załącznik do komunikatu nr 23 Ministra Finansów z dnia 16 grudnia 2009 r.³⁰ zakres zadań, uprawnień i odpowiedzialności jednostek, poszczególnych komórek organizacyjnych jednostki oraz zakres podległości pracowników powinien być określony w formie pisemnej w sposób przejrzysty i spójny.

(akta kontroli str. 94, 131-134, 197-201, 661)

Regionalny Dyrektor wyjaśnił, że na dzień dzisiejszy żaden z pracowników wydziału ST-I nie ma w zakresie czynności uwzględnionych obowiązków związanych z realizacją zadań wynikających z ustawy o gatunkach obcych. Zadania te wypełniała dotychczas osoba zatrudniona na stanowisku pracy odpowiedzialnym m.in. za realizację obowiązków z zakresu ochrony gatunkowej. Realizowane dotychczas przez tę osobę czynności polegały na wprowadzeniu do Centralnego Rejestru Danych informacji o stwierdzeniu IGO na terenie powiatów miejscowo podległych działaniu wydziału ST-I. Jak dotąd odbywało się to w niewielkim zakresie, w ramach dodatkowego zadania uwzględnionego w zakresie czynności pracownika w punkcie *wykonuje inne zadania zlecone przez Regionalnego Dyrektora, Jego Zastępcę lub Naczelnika Wydziału*. Biorąc pod uwagę fakt, że zadania z zakresu IGO nie mogą być realizowane kosztem innych obowiązków wynikających z zakresu czynności poszczególnych pracowników – realizowanie w przyszłości szerokiego wachlarza zadań wynikających z przepisów dot. IGO niewątpliwie wymaga zatrudnienia w wydziale ST-I dodatkowego pracownika, którego zakres czynności będzie obejmował te czynności i obowiązki.

(akta kontroli str. 747, 1096)

OCENA CZĄSTKOWA

W Regionalnej Dyrekcji funkcjonowały komórki organizacyjne odpowiedzialne za zadania związane z rozpoznaniem i zwalczaniem IGO. Pracownicy realizujący te zadania posiadali kompetencje w tym zakresie. Niemniej jednak w Regulaminie Organizacyjnym RDOŚ nie przypisano zadań nałożonych ustawą o IGO na regionalnego dyrektora ochrony środowiska. Ponadto w zakresie czynności pracownika wydziału ST-I zajmującego się zadaniami z zakresu IGO, nie uwzględniono zadań dotyczących rozpoznania i zwalczania inwazyjnych gatunków obcych roślin i zwierząt.

²⁸ Dz. U. z 2023 r. poz. 1657.

²⁹ Zakres czynności, uprawnień i odpowiedzialności z 3 kwietnia 2015 r.

³⁰ Dz. Urz. Min. Fin. Nr 15, poz. 84.

2. Realizacja zadań związanych z rozpoznaniem i zwalczaniem inwazyjnych gatunków obcych roślin i zwierząt

2.1. Realizacja zadań związanych z rozpoznaniem inwazyjnych gatunków obcych roślin i zwierząt

Opis stanu faktycznego

2.1.1. W województwie małopolskim na obszarze podległym Regionalnej Dyrekcji znajdowało się 86 rezerwatów przyrody³¹. Plany ochrony zostały ustanowione dla 13 rezerwatów przyrody³² (co opisano szczegółowo w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*), z tego po 15 listopada 2018 r. (tj. po upływie ustawowego terminu na sporządzenie planów ochrony³³) ustanowiono dwa plany dla rezerwatów przyrody, tj. *Las Gościbia* (11 października 2019 r.³⁴) oraz *Skamieniałe Miasto* (25 września 2020 r.³⁵). W jednym z 13 ustanowionych planów ochrony (plan ochrony dla rezerwatu przyrody *Lipowiec*) zidentyfikowano (w 2011 r.) występowanie stanowiska IGO, tj. bożodrzewu gruczołowatego. RDOŚ nie wprowadził stwierdzonego stanowiska do rejestru IGO oraz nie przeprowadzał wobec IGO działań zaradczych, co opisano szczegółowo w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

Ponadto na obszarze rezerwatu przyrody *Las Lipowy Obrożyska* w planie ochrony zidentyfikowano rozprzestrzenianie się gatunku obcego nie występującego na liście roślin IGO stwarzających zagrożenie dla Unii lub Polski, tj. niecierpka drobnokwiatowego. Zaplanowane działania dotyczyły usuwania (wrywanie) tej rośliny i przeprowadzone zostały w I połowie 2022 r. przez nadleśnictwo. W dniu 22 czerwca 2022 r. przeprowadzono lustrację terenową potwierdzającą prawidłową realizację tego zadania.

Dla 37 rezerwatów przyrody³⁶ nieposiadających planów ochrony, Regionalny Dyrektor wydał zarządzenia w sprawie ustanowienia zadań ochronnych dla rezerwatów. Dla dwóch spośród nich zidentyfikowano występowanie rośliny IGO, tj. rdestowca japońskiego. Występowanie tej rośliny na pow. 0,02 ha potwierdzono w rezerwacie przyrody *Bonarka* (data stwierdzenia 1 maja 2018 r.) oraz w rezerwacie przyrody *Dolina Raclawki* zidentyfikowano kilkanaście kęp tej rośliny o pow. 25 m² każda (data stwierdzenia 6 lipca 2023 r.). Informacje wynikające z tych zgłoszeń zostały wprowadzone do rejestru IGO w trakcie kontroli NIK (23 maja 2024 r.), tj. po upływie kolejno 72 miesięcy i 18 dni oraz 10 miesięcy i 16 dni od daty stwierdzenia obecności IGO, co opisano szczegółowo w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*. Działania zaradcze wobec tych stanowisk opisano szczegółowo w pkt 2.2.2 niniejszego wystąpienia pokontrolnego.

(akta kontroli str. 18, 42, 350-353, 405, 406, 574, 586, 599-618, 666-704, 710, 711, 716)

³¹ Według Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody.

³² 1. Bór na Czerwonym; 2. Groty Kryształowe; 3. Las Gościbia; 4. Las Lipowy Obrożyska im. Michała Witkowskiego; 5. Lembarczek; 6. Lipowiec; 7. Luboń Wielki; 8. Modrzewie; 9. Pazurek; 10. Skamieniałe Miasto; 11. Wierchomla; 12. Wysokie Skalki; 13. Zaskalskie-Bodnarówka.

³³ Zgodnie z art. 4 ustawy z dnia 13 lipca 2012 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 985) termin sporządzenia planów ochrony ustalono na dzień 15 listopada 2018 r.

³⁴ Zarządzenie Regionalnego Dyrektora z dnia 11 października 2019 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony przyrody „Las Gościbia” (Dz. Urz. Województwa Małopolskiego poz. 7325). Plan ustanowiony po 15 listopada 2018 r., ale przed okresem objętym kontrolą.

³⁵ Zarządzenie Regionalnego Dyrektora z dnia 25 września 2020 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony przyrody „Skamieniałe Miasto” (Dz. Urz. Województwa Małopolskiego poz. 5990).

³⁶ 1. Baniska; 2. Bembeskie; 3. Biała Góra; 4. Biała Woda; 5. Białowódzka Góra nad Dunajcem; 6. Bonarka; 7. Cisy w Mogilnie; 8. Dąbie; 9. Debrza; 10. Diable Skaly; 11. Długosz Królewski; 12. Dolina Eliaszkówki; 13. Dolina Kluczwydy; 14. Dolina Mnikowska; 15. Dolina Raclawki; 16. Dolina Szklarki; 17. Hajnik; 18. Kajasówka; 19. Koło w Puszczy Niepołomickiej; 20. Kostrza; 21. Kwiatówka; 22. Michałowice; 23. Mogielica; 24. Okopy Konfederackie; 25. Opalonki; 26. Panieńska Góra; 27. Przełom Białki pod Krempachami; 28. Skala Kmity; 29. Skalki Przegorzalskie; 30. Skolczanka; 31. Sterczów-Ścianka; 32. Styr; 33. Śnieżnica; 34. Wały; 35. Wąwóz Bolechowicki; 36. Wąwóz Homole; 37. Żebracze.

Regionalny Dyrektor wyjaśnił, że głównym powodem ustanowienia planów ochrony jedynie dla części rezerwatów był brak wystarczających zasobów finansowych i kadrowych w RDOŚ. Mimo ustawowego obowiązku sporządzania planów ochrony, wynikającego z art. 18 ust.1 i 2 oraz art. 19 ust. 1 pkt 2 uoop, od momentu powstania nie zapewniono RDOŚ w budżecie państwa środków finansowych niezbędnych do sporządzania planów ochrony dla rezerwatów przyrody. W związku z tym konieczne było pozyskiwanie dofinansowania ze źródeł zewnętrznych, głównie Wojewódzkiego i Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Możliwości te są jednak ograniczone, z jednej strony wielkością posiadanego wkładu finansowego, z drugiej posiadanymi zasobami kadrowymi. Na sytuację tę wpływa również przydzielenie RDOŚ nowych kompetencji i obowiązków zapewnienia odpowiedniej obsady etatowej potrzebnej do zabezpieczenia nowych zadań. W dalszej części wyjaśnień Regionalny Dyrektor podał m.in., że głównym narzędziem planowania i realizacji działań ochronnych w rezerwach przyrody nieposiadających planów ochrony są zadania ochronne, wydawane na podstawie art. 22 ust. 2 pkt 2 uoop. W przypadku inwazyjnych gatunków obcych procedura wydawania zarządzeń w sprawie jest bardziej efektywna niż procedura sporządzania planu ochrony, szczególnie ze względu na czas procedowania. Tak jak to miało miejsce w przypadku rezerwatów *Bonarka* i *Dolina Racławki*, gdzie zapewniono możliwość szybkiego rozpoczęcia zwalczania gatunków inwazyjnych. Zarządzenia w sprawie ustanowienia zadań ochronnych nie wymagają sporządzenia czasochłonnej inwentaryzacji oraz nie są aktami prawa miejscowego, więc nie wymagają długotrwałej procedury legislacyjnej obejmującej konsultowanie, opiniowanie i uzgadnianie. Zadania ochronne mogą być również w każdej chwili zmienione, jeżeli dotychczasowe metody okazują się niewystarczające lub pojawiają się nowe stanowiska IGO lub nowe gatunki IGO. W trakcie wykonywania obowiązków służbowych w rezerwach pracownicy RDOŚ zwracają również uwagę na istniejące i potencjalnie zagrożenia dla celów ochrony i przyrody rezerwatów, w tym występowanie IGO. Dotychczasowe wizje nie przyniosły stwierdzeń IGO na terenach rezerwatów przyrody (za wyjątkiem rezerwatów *Bonarka* i *Dolina Racławki*). RDOŚ nie otrzymał również żadnych zgłoszeń o występowaniu IGO na terenie rezerwatów od poszczególnych nadleśnictw³⁷, za wyjątkiem informacji co do występowania rdestowców w rezerwacie *Dolina Racławki* (informacja otrzymana od Nadleśnictwa Krzeszowice).

(akta kontroli str. 6, 354-357)

2.1.2. Na terenie województwa małopolskiego znajdowało się 97 obszarów Natura 2000, z tego dla 89 obszarów w całości ustanowiono PZO lub Plan Ochrony/Plan Urządzenia Lasu z zakresem PZO. Dla obszaru Natura 2000 *Źródłiska Wiśłoki* PLH120057, projekt PZO został sporządzony i przekazany do uzgodnienia do Wojewody Małopolskiego 21 maja 2024 r.³⁸, tj. w trakcie kontroli NIK, co opisano szczegółowo w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

W przypadku kolejnych pięciu obszarów Natura 2000, dla których sporządzony Plan Ochrony³⁹/Plan Urządzenia Lasu⁴⁰ z zakresem PZO obejmował jedynie ich część pokrywającą się z rezerwatem przyrody lub obszarem zarządzanym przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe, dla pozostałej części tych obszarów nie ustanowiono PZO (dotyczy: *Beskidu Niskiego* PLB 180002⁴¹, *Gorce*

³⁷ Większość rezerwatów przyrody w województwie małopolskim położona jest na gruntach będących w zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe.

³⁸ Wojewoda uzgodnił projekt PZO. PZO ustanowiono 20 czerwca 2024 r.

³⁹ Plan ochrony dla rezerwatu, dalej: *PO*.

⁴⁰ Plan Urządzenia Lasu, dalej: *PUL*.

⁴¹ Opracowano dla części obszaru N2000 Plan Urządzenia Lasu z zakresem PZO.

PLB12001⁴², *Ostoi Gorczańskiej* PLH 120018⁴³, *Ostoi Popradzkiej* PLH120019⁴⁴, *Wisłoka z dopływami* PLH180052⁴⁵). Za sporządzenie projektu PZO dla trzech obszarów Natura 2000, tj.: *Ostoi Gorczańskiej* (projekt powinien być sporządzony do 19 marca 2014 r.); *Ostoi Popradzkiej* (projekt powinien być sporządzony do 19 marca 2014 r.), *Gorce* (projekt powinien być sporządzony do 1 lutego 2028 r.) odpowiedzialna była Regionalna Dyrekcja. Natomiast za sporządzenie PZO dla dwóch obszarów Natura 2000, tj.: *Beskidu Niskiego* (projekt powinien być sporządzony do 13 października 2013 r.) oraz *Wisłoki z dopływami* (projekt powinien być sporządzony do 8 lutego 2017 r.) odpowiedzialna była Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Rzeszowie (dalej: RDOŚ Rzeszów).

Ponadto, nie ustanowiono PZO dla trzech obszarów Natura 2000, tj.: *Jaskini Oblica* PLH120097 (projekt powinien być sporządzony do 18 lutego 2028 r.); *Ostoi Magurskiej* PLH180001 (projekt powinien być sporządzony do 19 marca 2014 r.); *Ostoi Nietoperzy Powiatu Gorlickiego* PLH120094 (projekt powinien być sporządzony do 13 lutego 2015 r.). Dla dwóch z nich tj. *Jaskinia Oblica* oraz *Ostoja Nietoperzy Powiatu Gorlickiego*, za opracowanie projektu PZO odpowiedzialna była Regionalna Dyrekcja. Natomiast za sporządzenie projektu PZO dla części obszaru Natura 2000 *Ostoja Magurska* odpowiedzialny był RDOŚ w Rzeszowie. Część tego obszaru pokrywa się z Magurskim Parkiem Narodowym, zatem plan zadań ochronnych ma zostać zawarty w planie ochrony dla Magurskiego Parku Narodowego (obecnie dokument jest w opracowaniu).

(akta kontroli str. 359-368, 575-583, 590-598, 1097-1099)

Regionalny Dyrektor wyjaśnił, że przyczyną przesunięcia ustanowienia PZO w dużej mierze spowodowane są niewystarczającą obsadą etatową wydziału ochrony przyrody i obszarów Natura 2000. Prace nad wszystkimi projektami PZO były tak naprawdę realizowane przez ten sam zespół osób, który musi się mierzyć również z innymi obowiązkami. Dla wszystkich ww. obszarów Natura 2000, dla których nie ustanowiono jeszcze PZO, ekspertyzy przyrodnicze wykonywane zostały przed rozpoczęciem prac nad utworzeniem dokumentu PZO. Podczas nich przeprowadzono rozpoznanie występowania IGO w danym obszarze Natura 2000. Ekspertyzy przyrodnicze na potrzeby opracowania PZO mają na celu ocenę stanu ochrony przedmiotów ochrony, a podczas nich eksperci przyrodniczy zwracają uwagę na wszystkie zagrożenia i wskaźniki, które mogą negatywnie wpływać na chronione siedliska i gatunki. Przykładowo inwazyjnymi gatunkami obcymi, które wypierają rodzime gatunki i oddziałują negatywnie na siedliska są nawłóć kanadyjska, łubin trwały, robinia akacja, czeremcha amerykańska czy klon jesionolistny, wymienione gatunki roślin są jedynymi z najczęściej odnotowanych w terenie w ramach prac nad PZO. Niestety od wykonania wyżej wymienionych ekspertyz minęło już kilka lat i aktualności tych danych, zwłaszcza w kontekście tempa rozprzestrzeniania się IGO nie jest zadowalająca. Wykonanie inwentaryzacji przyrodniczych na dużych terenach wymaga nakładów finansowych i czasowych związanych z pozyskiwaniem i rozliczeniem funduszy. W związku z powyższym RDOŚ zawnioskowała do aktualnie planowanego projektu FEnlKS o wykonanie inwentaryzacji dla obszarów Natura 2000, tj.: *Ostoja Gorczańska* PLH 120018, *Ostoja Popradzka* PLH 120019 i *Źródłiska Wisłoki* PLH120057.

(akta kontroli str. 7, 369, 370)

Regionalny Dyrektor, odnosząc się do nieustanowienia PZO dla części z trzech obszarów Natura 2000, wyjaśnił, że:

⁴² Opracowano dla części obszaru N2000 Plan Ochrony dla Gorczańskiego Parku Narodowego z zakresem PZO.

⁴³ Opracowano dla części obszaru N2000 Plan Ochrony dla Gorczańskiego Parku Narodowego z zakresem PZO.

⁴⁴ Opracowano dla części obszaru N2000 Plan Ochrony dla trzech rezerwatów z zakresem PZO.

⁴⁵ Opracowano dla części obszaru N2000 Plan Urządzenia Lasu z zakresem PZO.

- *Beskid Niski PLB 180002*. Obszar Beskid Niski zajmuje teren 151966,63 ha. Dla części terenu obowiązują Plany Urządzania Lasu z zakresem PZO (5 dokumentów PUL). Dla części obszaru pokrywającej się z granicą parku narodowego zakres Planu Zadań Ochronnych został wpisany do projektu Planu Ochrony Magurskiego Parku Narodowego, przebieg procesu ustanowienia planu i czas jego trwania nie zależą od tutejszej Dyrekcji. Natomiast dla pozostałych fragmentów obszaru za opracowanie dokumentu PZO odpowiedzialna jest RDOŚ w Rzeszowie. Tutejsza Dyrekcja brała udział w pracach na zapisami tego dokumentu w okresie styczeń-kwiecień 2023 r. RDOŚ w Rzeszowie przeprowadziła 21 dniowe konsultacje społeczne od 28 kwietnia 2023 r. W związku z ilością uwag wciąż trwa w RDOŚ analizowanie i weryfikowanie zapisów projektu PZO.
- *Wisłoka z dopływami PLH180052*. Obszar Wisłoka z dopływami liczy 2752,74 ha, przy czym w Małopolsce zlokalizowane jest nieco ponad 373,69 ha. Pozostała powierzchnia znajduje się na terenie województwa podkarpackiego. W związku z powyższym za opracowanie dokumentu PZO dla tego obszaru odpowiedzialna była RDOŚ w Rzeszowie. Obecnie projekt PZO przeszedł 21 dniowe konsultacje społeczne, które rozpoczęły się 14 maja 2024 r. Aktualnie w RDOŚ w Rzeszowie trwa analizowanie i weryfikowanie otrzymanych uwag.
- *Gorce PLB12001*. Obszar Natura 2000 Gorce powstał w 2004 r. natomiast w styczniu 2022 r. doszło do zmiany granic tego obszaru (na podstawie rozporządzenia Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 8 listopada 2021 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków⁴⁶). W wyniku zmiany przebiegu granicy doszło m.in. do zwiększenia powierzchni obszaru o południowo-zachodnie stoki masywu Turbacza. W Planie Ochrony dla Gorceńskiego Parku Narodowego zawarto zakres PZO dla terenów, które pierwotnie obejmowały granice obszaru Natura 2000 z 2004 r. Natomiast obecnie brak jest dokumentu planistycznego dla poszerzonego fragmentu obszaru Natura 2000. Ponieważ do zmiany przebiegu granicy i powiększenia terenu doszło w 2022 r. to zastosowanie ma przepis art. 28 ust. 1 uoop⁴⁷. Stąd termin na opracowanie i ustanowienie dokumentu PZO dla przedmiotowego fragmentu obszaru jeszcze nie upłynął (do lutego 2028 r.). Obecnie RDOŚ jest na etapie pozyskiwania funduszy na przeprowadzenie ekspertyzy przyrodniczej dla tego fragmentu obszaru, która rozpocznie proces tworzenia PZO.
(akta kontroli str. 7, 367-369, 584-585, 590, 591)

Regionalny Dyrektor, odnosząc się do przyczyn nieustanowienia PZO dla dwóch obszarów Natura 2000, wyjaśnił, że:

- *Jaskinia Oblica PLH 120097*. Obszar Natura 2000 Jaskinia Oblica został zatwierdzony przez Komisję Europejską jako obszar mający znaczenie dla Wspólnoty w lutym 2022 r. Zgodnie z art. 28 ust.1 uoop opracowanie PZO winno nastąpić w terminie 6 lat od powstania obszaru Natura 2000 (tj. do lutego 2028 r.). Obecnie RDOŚ jest na etapie pozyskiwania funduszy na przeprowadzenie ekspertyzy przyrodniczej dla tego obszaru, która rozpocznie proces tworzenia projektu PZO.
- *Ostoja Magurska PLH180001*. Obszar Ostoja Magurska liczy 20104,73 ha, przy czym w Małopolsce zlokalizowane jest nieco ponad 280 ha. Pozostała powierzchnia znajduje się na terenie województwa podkarpackiego. W związku

⁴⁶ Dz. U. z 2022 r. poz. 96.

⁴⁷ Art. 28 ust. 1 uoop, stanowi, że Dla obszaru Natura 2000 sprawujący nadzór nad obszarem sporządza projekt planu zadań ochronnych, biorąc pod uwagę cele ochrony obszaru. Pierwszy projekt sporządza się w terminie 6 lat od dnia zatwierdzenia obszaru przez Komisję Europejską jako obszaru mającego znaczenie dla Wspólnoty lub od dnia wyznaczenia obszaru specjalnej ochrony ptaków.

z powyższym za opracowanie dokumentu PZO dla tego obszaru odpowiedzialna była RDOŚ w Rzeszowie. Ponadto duża część obszaru Natura 2000 położona jest na terenie Magurskiego Parku Narodowego. Stąd zakres PZO dla tego terenu został wpisany do projektu Planu Ochrony Magurskiego Parku Narodowego. Przebieg procesu ustanowienia planu i czas jego trwania nie należą do tutejszej Dyrekcji. Dla pozostałej części nie uwzględnionej w projekcie Planu Ochrony Magurskiego Parku Narodowego, RDOŚ w Rzeszowie opracowała dokumentację i sporządziła projekt PZO. RDOŚ brała udział w pracach nad zapisami tego dokumentu w okresie styczeń – kwiecień 2023 r. RDOŚ w Rzeszowie przeprowadziła 21 dniowe konsultacje od 28 kwietnia 2023 r. W związku z ilością uwag wciąż trwa w RDOŚ w Rzeszowie analizowanie i weryfikacja zapisów projektu PZO.

(akta kontroli str. 7, 367-369, 584-585, 591-598)

Nieustanowienie PZO dla trzech obszarów, za sporządzenie których odpowiadał Regionalny Dyrektor, tj. *Obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Powiatu Gorlickiego PLH120094*; *Obszaru Natura 2000 Ostoja Gorczańska PLH120018* oraz *Obszaru Natura 2000 Ostoja Popradzka PLH120019*, szczegółowo opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

Zagadnienia związane z rozpoznaniem IGO na obszarach Natura 2000 oraz prowadzonych wobec nich działaniach zaradczych opisano szerzej w pkt 2.2.3 niniejszego wystąpienia pokontrolnego.

2.1.3. W okresie objętym kontrolą Regionalna Dyrekcja nie zidentyfikowała stanowisk IGO stwarzających zagrożenie dla Unii lub IGO stwarzających zagrożenie dla Polski podczas realizacji ustawowych zadań.

(akta kontroli str. 371, 375)

Regionalny Dyrektor wyjaśnił, że pracownicy RDOŚ mogą stwierdzić występowanie IGO tylko w następujących przypadkach: podczas oględzin terenu⁴⁸ oraz po otrzymaniu ekspertyz przyrodniczych, sporządzonych po wykonaniu inwentaryzacji terenowych zleconych przez RDOŚ, podczas których wykonawca stwierdził występowanie IGO⁴⁹. W dalszej części wyjaśnień Regionalny Dyrektor podał, że RDOŚ nie identyfikowała IGO z następujących przyczyn:

- w latach 2020-2022 w Polsce obowiązywał stan epidemii COVID-19, a następnie stan zagrożenia epidemicznego w latach 2022-2023. W tym czasie pracownicy RDOŚ nie wyjeżdżali w teren lub bardzo ograniczyli liczbę wyjazdów. Część pracowników chorowała lub miała kontakt z chorymi na COVID-19 i musiała się izolować. Poza tym strony postępowań (wnioskodawcy) nie życzyły sobie wizyt urzędników w tym czasie, nawet na otwartym terenie. Tym samym zmniejszyła się możliwość identyfikowania IGO podczas wykonywania ustawowych zadań, zarówno wynikających z ustawy o gatunkach obcych, jak i innych.
- liczba wizji terenowych wykonywanych w ramach zadań RDOŚ była ograniczona do niezbędnego minimum z powodów:
 - a) prowadzonej dużej ilości postępowań administracyjnych, których zdecydowana większość wymagała pracy w biurze;
 - b) małej ilości taboru samochodowego wykorzystywanego podczas oględzin oraz jego awaryjności (po jednym w wydziałach terenowych, dwa - trzy auta w Krakowie);

⁴⁸ Pracownicy którzy zauważą w terenie występowanie IGO, mogą określić jego lokalizację i ilość, a następnie przygotować zgłoszenie danego IGO do właściwego organu.

⁴⁹ W sytuacji gdy RDOŚ odpowiada za zlecenie danego zadania, kontroluje jego realizację i odbiera końcową dokumentację, tj. dysponuje wiarygodnymi danymi, uzyskiwanymi w wyniku badań terenowych oraz dokonuje zgłoszenia do właściwego organu.

- c) kosztów które generują wizje terenowe. Zgodnie z polityką finansową RDOŚ liczba wyjazdów była optymalizowana poprzez grupowanie i łączenie wyjazdów;
- podczas wizji terenowych wykonywano nie tylko lustracje terenu, mające na celu określenie rzeczywistego stanu środowiska i jego opisanie, ale także skonfrontowanie go z danymi zawartymi w przedłożonych dokumentach i ich weryfikację w postępowaniach administracyjnych (np. raportami o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko lub na obszar Natura 2000, kartami informacyjnymi przedsięwzięcia). Ponadto podczas takich wyjazdów odbywały się również spotkania z inwestorami, organami samorządu terytorialnego czy stroną społeczną. Czynności te wypełniały całkowicie czas realizowanych wyjazdów terenowych. Czas poświęcony na lustracje terenowe był ograniczony a pracownik skupiał się na realizacji celów wizji;
- większość gatunków wymienionych w rozporządzeniu w sprawie IGO i działań zaradczych⁵⁰ nie jest identyfikowana na terenie województwa małopolskiego. Wynika to zarówno z faktu, że gatunki te nie występują w Małopolsce, jak i trudności z ich oznaczeniem (wymaga to specjalistycznej wiedzy i sprzętu). Standardowe wizje terenowe nie mogą zastąpić specjalistycznych ekspertyz i badań terenowych dla poszczególnych grup taksonomicznych;
- w okresie 2020-2024 RDOŚ nie uzyskał w ramach zleconych przez siebie ekspertyz przyrodniczych informacji o występowaniu IGO wymienionych w rozporządzeniu (jw.).

(akta kontroli str. 7, 371-374)

W okresie objętym kontrolą, do RDOŚ wpłynęło sześć zgłoszeń od jednostek⁵¹ Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie (PGW Wody Polskie) o zamiarze przeprowadzenia prac utrzymaniowych opisanych w art. 227 ust. 3 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne⁵², które obejmowały również usuwanie IGO, tj. barszczu Sosnowskiego⁵³ i barszczu Mantegazziego⁵⁴ (zgłoszenia dokonano na podstawie art. 118 uoop). Po rozpatrzeniu ww. zgłoszeń Regionalny Dyrektor wydał dwa postanowienia i cztery zawiadomienia⁵⁵ nie wnosząc sprzeciwu wobec zamiaru wykonania wymienionych w ww. zgłoszeniach działań. Wymienione zgłoszenia nie wprowadzono do rejestru IGO.

Regionalna Dyrekcja nie informowała jednostki PGW Wody Polskie o obowiązku zawiadomienia właściwego organu o podjęcie działań wobec tych IGO, w tym wprowadzenia do rejestru IGO o tych stanowiskach i obowiązkach spoczywających na zarządcy/ władającym terenem.

(akta kontroli str. 403, 533-538, 768-837, 1030)

Naczelnik Wydziału OP wyjaśniła, że zgodnie z art. 15 ust. 1 ustawy o IGO ustawodawca nałożył obowiązek niezwłocznego zgłoszenia występowania IGO w środowisku wójtowi, burmistrzowi albo prezydentowi miasta, właściwemu ze względu na miejsce stwierdzenia obecności IGO w środowisku, na każdego kto

⁵⁰ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 grudnia 2022 r. w sprawie listy inwazyjnych gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla Unii i listy inwazyjnych gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla Polski, działań zaradczych oraz środków mających na celu przywrócenie naturalnego stanu ekosystemów (Dz. U. poz. 2649).

⁵¹ Zarządu Zlewni w Krakowie; Zarządu Zlewni w Nowym Sączu, Nadzoru Wodnego w Suchej Beskidzkiej.

⁵² Dz. U. z 2023 r. poz. 1478, ze zm., dalej: *Prawo wodne*.

⁵³ *Heracleum sosnowskyi*.

⁵⁴ *Heracleum mantegazzianum*.

⁵⁵ 1. Postanowienie Regionalnego Dyrektora z 9 kwietnia 2021 r. (znak: OP-II.670.69.2021.APg); 2. Zawiadomienie Regionalnego Dyrektora z 25 lutego 2022 r. (znak: OP.670.32.2022.GZ); 3. Postanowienie Regionalnego Dyrektora z 6 marca 2023 r. (znak: OP.670.27.2023.GZ); 4. Zawiadomienie Regionalnego Dyrektora z 26 czerwca 2023 r. (znak: OP. 670.209.2023.GZ); 5. Zawiadomienie Regionalnego Dyrektora z 21 lutego 2024 r. (znak: OP.670.35.2024.GZ); 6. Zawiadomienie Regionalnego Dyrektora z 4 kwietnia 2024 r. (znak: OP.670.58.2024.PN).

stwierdzi obecność IGO stwarzającego zagrożenie dla Unii lub stwarzający zagrożenie dla Polski. W związku z tym zgłoszenia o występowaniu IGO, PGW Wody Polskie powinny w pierwszej kolejności zgłosić do urzędu gminy. Skoro podmiot dokonywał zgłoszenia zamiaru wykonania prac utrzymaniowych również w zakresie IGO i zaplanował ich usunięcie, to miał świadomość o występowaniu na swoim terenie IGO. Następnie wójt, burmistrz albo prezydent miasta po dokonanej weryfikacji formalnej zgłoszenia otrzymanego od PGW Wody Polskie, zgodnie z art. 16 ust. 1 ustawy o IGO, przekazałby te zgłoszenia organowi właściwemu do wprowadzenia tych danych do Centralnego Rejestru Danych o IGO (RDOŚ). W przypadku otrzymania z urzędu gminy tych zgłoszeń, RDOŚ dokonałby wprowadzenia danych, zgodnie z procedurą postępowania wskazaną w ustawie. RDOŚ przyjął założenie, że wszelkie zgłoszenia IGO będą przekazywane w obowiązujących szablonach przez właściwe urzędy gmin. Należy podkreślić, że wprowadzanie danych do rejestru IGO na podstawie zgłoszeń dokonanych na podstawie art. 118 ustawy o ochronie przyrody przez PGW Wody Polskie często byłoby niemożliwe ze względu na zawarte w nich szcątkowe informacje. W takich zgłoszeniach często brakuje wszystkich wymaganych w art. 6 ust. 2 ustawy o IGO, informacji koniecznych do wprowadzenia stwierdzenia IGO w środowisku do rejestru IGO (np. liczba okazów lub powierzchnia zajmowana przez IGO, miejsce stwierdzenia IGO, data stwierdzenia, podmiot który dokonał stwierdzenia). Dodatkowo trzeba wspomnieć, że pracownicy zatrudnieni w RDOŚ zajmujący się prowadzeniem spraw z art. 118 ustawy o ochronie przyrody, otrzymując tego typu sprawy, mieli ograniczone możliwości, aby zająć się dodatkowymi zadaniami z zakresu IGO.

(akta kontroli str. 1030, 1105, 1106)

Regionalny Dyrektor wyjaśnił, że RDOŚ nie informowała podmiotów zgłaszających zamiar wykonania prac utrzymaniowych o obowiązkach spoczywających na nich, wynikających z ustawy o gatunkach obcych. Jednostki terenowe PGW Wody Polskie miały świadomość występowania na ich terenie IGO i zaplanowały ich usunięcie. Wiedziały, że wykonując prace utrzymaniowe na ciekach, wykonują również działania zaradcze w stosunku do IGO. Co więcej, jednostki te, podczas wykonywania robót utrzymaniowych, ściśle współpracują z gminami, na terenie których realizują prace. Należy więc założyć, że gminy wiedziały o występowaniu IGO na ich terenie. W dalszej części wyjaśnień Regionalny Dyrektor podał, że zgłoszenia występowania IGO w środowisku wójtowi, burmistrzowi albo prezydentowi miasta, właściwemu ze względu na miejsce stwierdzenia obecności IGO w środowisku powinny zgłosić jednostki PGW Wody Polskie wykonujące działania w ramach prac utrzymaniowych.

(akta kontroli str. 8, 404)

NIK wskazuje na potrzebę informowania jednostek PGW Wody Polskie o spoczywającym na nich obowiązku zawiadomienia właściwego organu o stwierdzeniu obecności IGO w środowisku. Powyższe jest niezbędne dla zapewnienia kompletności danych o wszystkich stanowiskach IGO występujących na obszarze kraju, które powinny zostać zamieszczone w prowadzonym przez Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska rejestrze IGO stanowiącym, stosownie do art. 6 ust. 1 ustawy o IGO, system nadzoru, w którym gromadzone są i rejestrowane dane dotyczące występowania w IGO środowisku, w celu zapobiegania rozprzestrzenianiu się tych gatunków. Nadmienić należy, że przekazywanie informacji o IGO stanowiłoby zdaniem NIK, wypełnienie obowiązku współpracy, o którym mowa w art. 22 ust. 1 ustawy o IGO.

2.1.4. W okresie objętym kontrolą do RDOŚ wpłynęły dwa zgłoszenia stwierdzenia obecności IGO w środowisku od Małopolskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska (przekazane od osób fizycznych), dotyczące żółwia ozdobnego

(21 lipca 2022 r.) i rdestowca japońskiego (5 lipca 2023 r.). Regionalna Dyrekcja po wprowadzeniu tych zgłoszeń do rejestru IGO, odpowiednio w dniach 28 marca 2023 r. (po 8 miesiącach i 6 dniach od daty otrzymania informacji, co opisano szczegółowo w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*) i 25 lipca 2023 r. (po 20 dniach jw.), poinformowała o tym fakcie, na podstawie art. 65 § 1 kpa⁵⁶, organy właściwe⁵⁷ do podjęcia działań wobec tych IGO.

(akta kontroli str. 534, 536, 752, 754, 1081-1094)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. W województwie małopolskim na obszarze podległym Regionalnej Dyrekcji nie ustanowiono planów ochrony dla 73 rezerwatów przyrody (tj. 85%). Powyższe stanowiło naruszenie art. 18 uoop, zgodnie z którym plan ochrony ustanawia się w terminie 5 lat od dnia utworzenia rezerwatu przyrody.⁵⁸

(akta kontroli str. 350-352, 666-668, 743)

Regionalny Dyrektor wyjaśnił, że określenie dokładnego terminu ustanowienia planów ochrony dla wszystkich rezerwatów w województwie małopolskim jest w tym momencie niemożliwe. Przy założeniu dotychczasowego modelu finansowania (brak środków budżetowych na realizację obowiązku wynikającego z zapisów ustawy o ochronie przyrody i konieczność pozyskiwania środków z funduszy zewnętrznych) oraz dotychczasowego poziomu zatrudnienia (jeden etat na dział rezerwatów przyrody) można założyć, że sporządzane będą cztery plany ochrony rocznie. Plany ochrony dla 73 rezerwatów przyrody nieposiadających tych dokumentów zostaną sporządzone do około 2042 roku. Data ta może ulec skróceniu w przypadku zapewnienia stałych środków finansowych w budżecie jednostki na sporządzenie planów ochrony, zwiększenia liczby etatów w dziale rezerwatów przyrody i zmiany przepisów prawa modyfikującej procedurę sporządzania i ustanawiania planów ochrony (proponycja wprowadzenia uproszczonych planów ochrony rezerwatów przyrody).

(akta kontroli str. 743, 1096, 1097)

2. Dla obszaru Natura 2000 *Źródlika Wisłoki* PLH120057, projekt PZO został sporządzony i przekazany do uzgodnienia do Wojewody Małopolskiego 21 maja 2024 r.⁵⁹ Powyższe stanowiło naruszenie art. 28 ust. 1 uoop, zgodnie z którym projekt ten należało sporządzić do 8 lutego 2017 r.

(akta kontroli str. 368, 583, 591-598, 1099)

Regionalny Dyrektor wyjaśnił, że przyczyną sporządzenia projektu PZO z naruszeniem ww. terminu w dużej mierze była niewystarczająca obsada etatowa wydziału ochrony przyrody i obszarów Natura 2000. Jak dodał, prace nad wszystkimi projektami PZO były realizowane przez ten sam zespół osób, który musiał realizować również inne zadania.

(akta kontroli str. 7, 369, 591)

3. Informacje wynikające z dwóch stwierdzeń obecności w środowisku IGO⁶⁰, tj. rośliny (rdestowiec japoński) w rezerwacie przyrody *Bonarka* i rezerwacie przyrody *Dolina Racławki*, odpowiednio w dniach 1 maja 2018 r. i 6 lipca 2023 r., zostały wprowadzone do rejestru IGO w dniu 23 maja 2024 r. (w trakcie kontroli NIK), tj. po upływie kolejno 29 miesięcy i 5 dni od daty wejścia w życie ustawy o IGO

⁵⁶ Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2023 r. poz. 775, ze zm.).

⁵⁷ 1. Urząd Gminy Wielka Wieś. 2. Urząd Miasta Krakowa.

⁵⁸ Kolejne zmiany przepisów przesunęły ten termin, ostatecznie, w art. 4 ustawy z dnia 13 lipca 2012 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 985), termin sporządzenia planów ochrony przesunięto na dzień 15 listopada 2018 r.

⁵⁹ Wojewoda uzgodnił projekt PZO. PZO ustanowiono 20 czerwca 2024 r.

⁶⁰ IGO stwarzające zagrożenie dla Polski rozprzestrzenione na szeroką skalę.

oraz 10 miesięcy i 16 dni od daty stwierdzenia obecności tego IGO. Powyższe stanowiło naruszenie art. 6 ust. 5 pkt 2 ustawy o IGO, zgodnie z którym dane takie należało wprowadzić do rejestru IGO w terminie trzech miesięcy od daty stwierdzenia.
(akta kontroli str. 666, 667, 681-696, 710, 711, 714)

Naczelnik Wydziału OP wyjaśniła, że stwierdzenie rdestowca w rezerwacie przyrody *Bonarka* nastąpiło w 2018 r., a więc przed wejściem w życie ustawy o gatunkach obcych. Działania zaradcze wobec powyższego IGO rozpoczął Zarząd Zieleni Miejskiej w Krakowie w 2018 r. W kolejnych latach kontynuował te działania. Stwierdzenie rdestowca w rezerwacie przyrody *Dolina Racławki* nastąpiło w dniu 6 lipca 2023 r. podczas wspólnej wizji pracowników Nadleśnictwa Krzeszowice, RDOŚ oraz Zespołu Parku Krajobrazowych Województwa Małopolskiego, na której ustalono, że Nadleśnictwo, zgodnie z ustawą o IGO, zgłosi stwierdzenie obecności tego gatunku do właściwej gminy. Założono, że po przekazaniu zgłoszenia przez Gminę Krzeszowice, RDOŚ wprowadzi tę informację do rejestru IGO. Jednak RDOŚ nie otrzymał przedmiotowego zgłoszenia z urzędu gminy. W dalszej części wyjaśnień Naczelnik Wydziału OP podała, że duże obciążenie pracowników wydziału OP sprawami bieżącymi doprowadziło do przeoczenia wprowadzenia tych stanowisk do rejestru IGO. Podczas przeglądu spraw na potrzeby kontroli NIK zauważono to przeoczenie i niezwłocznie wprowadzono wymagane dane do rejestru IGO.

(akta kontroli str. 1028, 1102, 1103)

4. Na obszarze rezerwatu przyrody *Lipowiec* w planie ochrony zidentyfikowano występowanie rośliny IGO⁶¹ (data stwierdzenia 2011 r.)⁶² stwarzającej zagrożenie dla Unii na szeroką skalę. RDOŚ nie wprowadził stwierdzonego stanowiska do rejestru IGO, jak również nie przeprowadził wobec tego IGO działań zaradczych. Powyższe stanowiło naruszenie wymogów art. 6 ust. 5 pkt 2 ustawy o IGO, zgodnie z którym regionalny dyrektor ochrony środowiska wprowadza do Rejestru IGO informacje określone w art. 6 ust. 2 pkt 2 w przypadku stwierdzenia obecności w środowisku IGO rozprzestrzenionego na szeroką skalę w terminie 3 miesięcy od dnia stwierdzenia obecności tego IGO w środowisku na obszarze właściwości danego organu. Ponadto naruszono art. 21 ust. 1 pkt 2 ustawy o IGO, który stanowi, że właściwy regionalny dyrektor ochrony środowiska przeprowadza działania zaradcze w stosunku do IGO stwarzającego zagrożenie dla Unii lub IGO stwarzającego zagrożenie dla Polski, rozprzestrzenionego na szeroką skalę, na obszarze rezerwatu przyrody, z wyłączeniem lasów stanowiących rezerwat przyrody, po wprowadzeniu do rejestru IGO informacji o stwierdzeniu obecności w środowisku tego IGO.

(akta kontroli str. 668, 669, 673)

Naczelnik Wydziału OP wyjaśniła, że w rezerwacie przyrody *Lipowiec* znajduje się jeden okaz bożodrzewu gruczołowatego, rosnący na dziedzińcu zamku. W dokumentacji zaznaczono, że obecny stan populacji gatunków obcych, w tym bożodrzewu, nie stanowi zagrożenia dla flory rodzimej rezerwatu, niemniej wymagają one monitoringu, a w razie konieczności zwalczania. Dokumentacja wskazała również, że gatunek ten nie jest obserwowany w lasach rezerwatu. Zgodnie z zapisami zarządzenia Regionalnego Dyrektora z 3 grudnia 2015 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla wymienionego rezerwatu przyrody działania ochronne wobec tego gatunku należy podejmować według potrzeb. Z uwagi na bardzo duże obciążenie zadaniami na stanowisku do spraw rezerwatów przyrody (m.in. 10 miesięczny urlop pracownika ds. rezerwatów przyrody), nie było możliwości czasowych na zweryfikowanie w terenie statusu tego gatunku i oceny potrzeby podjęcia działań zaradczych wobec niego. W budżecie jednostki nie były również

⁶¹ Bożodrzew gruczołowaty.

⁶² RDOŚ nie posiada danych w zakresie dnia i miesiąca stwierdzenia. Inwentaryzację przyrodniczą w rezerwacie wykonano w 2011 r.

zabezpieczone środki finansowe na wykonywanie działań zapobiegawczych względem IGO. Ze względu na zidentyfikowanie stanowiska bożodrzewu gruczołowatego w 2011 r., na długo przed wejściem w życie ustawy o gatunkach obcych doszło do przeoczenia wprowadzenia tego stanowiska do rejestru IGO.

(akta kontroli str. 1028, 1029, 1103)

5. Plan ochrony przyrody dla rezerwatu przyrody *Skamieniałe Miasto* ustanowiony został 25 września 2020 r.⁶³. Stanowiło to naruszenie obowiązku wynikającego z art. 18 uoop i art. 4 ustawy z dnia 13 lipca 2012 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody oraz niektórych innych ustaw⁶⁴, zgodnie z którymi ostateczny termin sporządzenia planów ochrony, przypadał na 15 listopada 2018 r.

(akta kontroli str. 351, 668, 716)

Regionalny Dyrektor wyjaśnił, że ustanowienie planu ochrony przyrody dla rezerwatu przyrody *Skamieniałe Miasto* musiało zostać poprzedzone aktualizacją granicy formy ochrony przyrody. Rezerwat ten posiadał skomplikowaną granicę (składał się z 12 enklaw obejmujących poszczególne skałki i zespoły skałek) oraz złożoną sytuację własnościową (grunty prywatne, grunty parafialne, grunty gminne). Dodatkowo za zasadne uznano wyznaczenie wokół rezerwatu otuliny łączącej w całość poszczególne enklawy rezerwatu i zabezpieczającej rezerwat przed zagrożeniami zewnętrznymi wynikającymi z działalności człowieka. Nowe zarządzenie dla rezerwatu zostało wydane 19 czerwca 2019 r. Po aktualizacji granic rezerwatu przystąpiono do sporządzenia planu ochrony. Do projektu złożono szereg uwag, które musiały zostać rozpatrzone. Następnie w czerwcu 2020 r. projekt zarządzania w sprawie ustanowienia planu ochrony został pozytywnie zaopiniowany przez Regionalną Radę Ochrony Przyrody w Krakowie. Z powodów opisanych powyżej nie było możliwości wcześniejszego ustanowienia planu ochrony dla tego rezerwatu przyrody.

(akta kontroli str. 748, 1097)

6. Regionalny Dyrektor nie ustanowił PZO dla trzech obszarów Natura 2000, za sporządzenie których odpowiadał, tj. *Obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Powiatu Gorlickiego PLH120094* (projekt powinien być sporządzony do 13 lutego 2015 r.); *Obszaru Natura 2000 Ostoja Gorczańska PLH120018* (projekt powinien być sporządzony do 19 marca 2014 r.) oraz *Obszaru Natura 2000 Ostoja Popradzka PLH120019* (projekt powinien być sporządzony do 19 marca 2014 r.). Powyższe było niezgodne z postanowieniami art. 28 ust. 1 uoop, który stanowi, że plan zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 sporządza sprawujący nadzór nad obszarem, biorąc pod uwagę cele ochrony obszaru. Pierwszy projekt sporządza się w terminie 6 lat od dnia zatwierdzenia obszaru przez Komisję Europejską jako obszaru mającego znaczenie dla Wspólnoty (dotyczy obszaru PLH i PLC) lub od dnia wyznaczenia obszaru specjalnej ochrony ptaków (dotyczy obszarów PLB).

(akta kontroli str. 363, 364, 580, 581, 1097, 1098)

Wśród przyczyn nieustanowienia PZO dla ww. obszarów Natura 2000 Regionalny Dyrektor wskazał:

- *Ostoja Nietoperzy Powiatu Gorlickiego PLH120094*. Od 2013 r. trwały prace nad opracowaniem projektu planu. W 2017 r. projekt planu ochrony dla tego obszaru został opracowany, a następnie przekazany (w styczniu 2018 r.) do Ministerstwa Środowiska w celu jego ustanowienia przez Ministra Środowiska. Od stycznia 2018 r., projekt planu oczekiwał na ustanowienie aż do marca 2023 r., kiedy to Ministerstwo Klimatu i Środowiska ustaliło, iż projekt rozporządzenia w sprawie ustanowienia planu ochrony nie będzie przez nie procedowany, a na podstawie

⁶³ Zarządzenie Regionalnego Dyrektora z dnia 25 września 2020 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony przyrody „Skamieniałe Miasto” (Dz. Urz. Województwa Małopolskiego poz. 5990).

⁶⁴ Dz. U. poz. 95.

posiadanej dokumentacji RDOŚ powinien sporządzić plan zadań ochronnych. Trwają zaawansowane prace nad sporządzaniem PZO. RDOŚ podjął się sporządzenia i ustanowienia PZO, natomiast w tak krótkim czasie od momentu otrzymania informacji było to niemożliwe. Zespół sporządzający PZO, zintensyfikował prace, aby ustanowienie dokumentu odbyło się jak najszybciej. Poddano konsultacjom społecznym propozycje zapisów celów działań ochronnych (10 stycznia 2024 r. - 1 lutego 2024 r.). Przeprowadzono spotkanie robocze z Lasami Państwowymi w sprawie omówienia proponowanych zapisów działań ochronnych (25 kwietnia 2024 r.). Obecnie weryfikowane są dokumenty planistyczne i opracowywane wskazania do tych dokumentów. Ustanowienie PZO dla tego obszaru jest planowane do końca 2024 r.

- *Ostoja Gorczańska PLH120018*. Dla części obszaru (61,7%) trwają zaawansowane prace nad sporządzaniem PZO przez RDOŚ. Dla pozostałej części (38,93%) zakres PZO jest zawarty w planie ochrony dla Gorczańskiego PN (dalej: GPN). Natomiast opracowano tymczasowe cele działań ochronnych dla całego obszaru Natura 2000, które przyjęto obwieszczeniem 25 maja 2022 r. Trudności z ustanowieniem dokumentu PZO nastąpiły m.in. z powodu bardzo dużej powierzchni obszaru, dużej liczby przedmiotów ochrony. Ze względu na niewystarczające dane nastąpiła konieczność zlecenia ekspertyz uzupełniających, wielu uwag/ wniosków. Ponadto w toku prac nad PZO dla obszaru Natura 2000 Ostoja Gorczańska poza granicami GPN, na podstawie dostępnych dokumentacji oraz konsultacji, stwierdzono potrzebę aktualizacji zapisów Standardowego Formularza Danych (SDF) dotyczących przedmiotów ochrony w obszarze, w tym m.in. usunięcie pewnych siedlisk przyrodniczych z listy przedmiotów ochrony. Jak dodał, dokument PZO musi zawierać zapisy związane z zagrożeniami, celami ochrony oraz działaniami ochronnymi dla siedlisk przyrodniczych i gatunków stanowiących aktualnie przedmioty ochrony w obszarze. Dalsze prace nad aktualizacją zapisów SDF (aktualizacja powierzchni siedlisk, liczebność gatunków) są w toku. Dopiero po wprowadzeniu zmian do SDF będzie możliwe kontynuowanie prac nad projektem PZO.
- *Ostoja Popradzka PLH120019*. Aktualnie trwają zaawansowane prace na sporządzeniem PZO. Opracowano przy dużym zaangażowaniu czasowym i kadrowym oraz przyjęto tymczasowe cele dla całego obszaru Natura 2000. Trudności z ustanowieniem dokumentu PZO nastąpiły m.in. z powodu bardzo dużej powierzchni obszaru i skomplikowanego układu przestrzennego, liczby przedmiotów ochrony, zastrzeżeń samorządów m.in. do zapisów działań ochronnych i zagrożeń, uwag/ wniosków od interesariuszy (m.in. dotyczących granic obszaru). Jak dodał, RDOŚ obecnie skupia się na sformułowaniu zapisów dla siedlisk nieleśnych, w związku z niepełnymi danymi przyrodniczymi.

(akta kontroli str. 7, 367-369, 584-585, 590-598, 1098)

7. Zgłoszenie stwierdzenia obecności IGO w środowisku stwarzającego zagrożenie dla Unii, które wpłynęło do RDOŚ 21 lipca 2022 r. zostało przekazane do organu właściwego 28 marca 2023 r., tj. po 8 miesiącach i 6 dniach od daty otrzymania ww. zgłoszenia. Powyższe stanowiło naruszenie art. 65 § 1 kpa, zgodnie z którym przedmiotowe zgłoszenie należało przekazać niezwłocznie do organu właściwego.

(akta kontroli str. 536, 754, 1081-1086)

Naczelnik Wydziału OP wyjaśniła, że podjęto decyzję, aby w pierwszej kolejności wprowadzić zgłoszenie do rejestru IGO, a dopiero następnie przekazać tę informację do organu właściwego ze względu na miejsce stwierdzenia tego gatunku. Intencją takiego działania było praktyczne przyspieszenie obiegu dokumentów. W dalszej części wyjaśnień podała, że w wyniku rejestracji zgłoszenia nie zachodziła potrzeba ponownego przesyłania tego zgłoszenia do RDOŚ, a więc urząd gminy od razu

od otrzymania informacji o rejestracji mógł postępować zgodnie z art. 16 ust. 7 ustawy o IGO.

(akta kontroli str. 1340-1343)

NIK zwraca uwagę, że zgodnie z art. 65 § 1 kpa zgłoszenie takie powinno zostać przekazane niezwłocznie do organu właściwego. Co więcej, w przypadku zgłoszenia innego stanowiska IGO, które wpłynęło do RDOŚ 5 lipca 2023 r., wpisu do rejestru IGO i przekazania zgłoszenia dokonano po 20 dniach od daty jego wpływu.

2.2. Realizacja zadań związanych ze zwalczaniem inwazyjnych gatunków obcych roślin i zwierząt

Opis stanu
faktycznego

2.2.1. W okresie objętym kontrolą, do RDOŚ wpłynęło 40 zgłoszeń o stanowiskach IGO stwarzających zagrożenie dla Unii lub IGO stwarzających zagrożenie dla Polski. Spośród ww. zgłoszeń, dwa zgłoszenia przekazane przez Wójta Gminy Kłaj dot. stwierdzeń barszczu Sosnowskiego (7 lipca 2023 r. i 13 lipca 2023 r.) nie spełniały wymogów wskazanych w art. 15 ust. 2 ustawy o IGO (brak było informacji o miejscu stwierdzenia IGO). Zgłoszenia te nie zostały wprowadzone do rejestru IGO. Pozostałe 38 zgłoszeń stwierdzeń obecności IGO w środowisku wpłynęły z urzędów gmin/urzędów miast. Zgłoszenia te zostały wprowadzone pod 115 numerami rejestracyjnymi (dalej: *nr. rej.*) RDOŚ po wprowadzeniu zgłoszeń do rejestru IGO, informował o tym o tym fakcie wójta, burmistrza albo prezydenta miasta zgodnie z art. 16 ust. 6 ustawy o IGO⁶⁵. Otrzymane zgłoszenia stwierdzeń IGO w środowisku dotyczyły trzech gatunków roślin, tj. rdestowca japońskiego, barszczu Sosnowskiego, barszczu Mantegazziego oraz trzech gatunków zwierząt, tj. jenota, raka luizjańskiego oraz żółwia ozdobnego. Zgłoszenia te dotyczyły pięciu gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla Unii⁶⁶ (zał. nr 1 do rozporządzenia w sprawie IGO i działań zaradczych) i jednego gatunku obcego stwarzającego zagrożenie dla Polski (zał. nr 2 do ww. rozporządzenia). W jednym przypadku zgłoszenie dot. IGO stwarzającego zagrożenie dla Unii podlegające szybkiej eliminacji (dot. raka luizjańskiego). W pozostałych przypadkach zgłoszenia dotyczyły IGO rozprzestrzenionych na szeroką skalę.

(akta kontroli str. 533-540, 1016-1022)

Regionalny Dyrektor wyjaśnił, że:

- w dniu 24 lipca 2023 r. wysłano do Urzędu Gminy w Kłaju pismo informacyjne w sprawie uzupełnienia danych i przekazania raportu w przyjętym szablonie. Gmina nie przekazała odpowiedzi na powyższe pismo. Ponadto wcześniej przekazano do Urzędu Gminy w Kłaju mailowe pouczenie (15 marca 2023 r.), że zgodnie z art. 16 ust. 1 ustawy o IGO, gmina powinna przekazywać zgłoszenia o stwierdzeniu obecności IGO w środowisku organowi właściwemu do wprowadzania tych danych do Centralnego Rejestru Danych o IGO, w postaci elektronicznej w formacie danych oraz zgodnie ze wzorem udostępnionym przez Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej GDOŚ. Wskazano także, że raport o przeprowadzonych działaniach zaradczych na terenie gminy powinien być przekazany w formacie danych wskazanych przez GDOŚ. Brak wszystkich danych lub ich nieprawidłowe przekazanie może uniemożliwić wprowadzenie zgłoszeń do rejestru IGO. Przekazanie do RDOŚ wyłącznie fotografii i nieczytelnej mapy nie stanowiło podstawy do wprowadzenia zgłoszenia do Rejestru IGO.;
- urzędy gmin/miast były informowane pisemnie o wprowadzeniu danych do rejestru IGO. Od 16 stycznia 2023 r. GDOŚ uruchomiła automatycznie powiadamianie gminy, o wprowadzeniu do Centralnego Rejestru Danych o IGO stwierdzenia

⁶⁵ Ustawa z dnia 11 sierpnia 2021 r. o gatunkach obcych (Dz. U. z 2023 r. poz. 1589, ze zm.).

⁶⁶ 1. Barszcz Sosnowskiego; 2. Barszcz Mantegazziego; 3. Jenot.; 4. Rak luizjański; 5. Żółw ozdobny.

na terenie gminy IGO stwarzającego zagrożenie dla Unii lub IGO stwarzającego zagrożenie dla Polski rozprzestrzenionego na szeroką skalę;

- po otrzymaniu zgłoszenia gatunku podlegającego szybkiej eliminacji (raka luizjańskiego) RDOŚ podjął niezwłocznie działania mające na celu pozyskanie środków celem podjęcia działań zaradczych i przeprowadzenia eliminacji IGO ze środowiska.

(akta kontroli str. 534, 539, 540, 541)

Szczegółowym badaniem objęto dziesięć zgłoszeń stwierdzenia obecności w środowisku IGO stwarzającego zagrożenie dla Unii lub IGO stwarzającego zagrożenie dla Polski, z których informacje wprowadzono do rejestru IGO (39 numerów rejestrowych). Zakres wprowadzonych do rejestru IGO informacji uwzględniał wszystkie elementy i wymagania wymienione w art. 6 ust. 2 pkt 1 ustawy o IGO. Informacje wynikające z dwóch zgłoszeń⁶⁷ (3 numery rejestrowe⁶⁸) wprowadzono w wymaganym art. 6 ust. 5 ustawy o IGO terminie.

(akta kontroli str. 751-755, 1032-1086)

Informacje wynikające z dziewięciu zgłoszeń (36 numerów rejestrowych) wprowadzono po upływie 3 miesięcy od dnia otrzymania zgłoszenia, tj. po terminie określonym w art. 6 ust. 5 ustawy o IGO, co opisano szczegółowo w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

Data rejestracji zgłoszeń w rejestrze IGO została dodana przez GDOŚ w 2023 r. W przypadku danych wprowadzonych przed 2023 r. wprowadzono umowną datę rejestracji, tj. 18 grudnia 2022 (data wejścia w życie rozporządzenia w sprawie IGO i działań zaradczych).

(akta kontroli str. 531, 532)

Specjalista ds. ochrony przyrody i gatunków obcych wydziału OP oświadczyła, że stwierdzenia obecności IGO w środowisku w 2022 r. w przypadku 34 numerów rejestrowych⁶⁹ zostały wprowadzone do rejestru IGO terminowo (w terminie trzech miesięcy od dnia otrzymania zgłoszenia/ miesiąca od dnia otrzymania zgłoszenia⁷⁰). Natomiast data rejestracji wyświetlana w rejestrze IGO dla ww. stwierdzeń 18 grudnia 2022 r. to data ustanowiona przez GDOŚ umownie, podczas dodawania tej opcji do Rejestru, co nastąpiło dopiero w roku 2023 r. Od 2023 r. pole z datą rejestracji tworzy się automatycznie i nie jest edytowalne. Natomiast w 2022 r. Centralny Rejestr Danych o IGO nie posiadał jeszcze pełnej funkcjonalności, co obecnie przekłada się na wyświetlanie dat niezgodnych z rzeczywistymi terminami rejestracji. RDOŚ prowadzi własną roboczą bazę danych dot. występowania IGO w woj. małopolskim, zgłoszenia z urzędów gmin/miast wprowadzone są na warstwę GIS oraz w bazę danych w szablonie Excel. Dzięki takim praktykom RDOŚ może w pełni zarządzać i wykorzystywać dane dot. IGO, niezależnie od działania rejestru IGO. Powyższe zostało potwierdzone e-mailem przez pracownika GDOŚ 4 czerwca 2024 r., tj. w trakcie kontroli NIK.

(akta kontroli str. 528-530, 533-538)

2.2.2. Działania zaradcze prowadzone były na obszarze dwóch rezerwatów przyrody (dla których nie sporządzono planu ochrony), pn.:

⁶⁷ W przypadku jednego zgłoszenia, jeden nr. rej. został wprowadzony terminowo, natomiast kolejne nr. rej. w ramach tego zgłoszenia wprowadzono po terminie.

⁶⁸ 1. Nr. 808743; 2. Nr. 808744; 3. Nr. 808132.

⁶⁹ Stwierdzenia IGO/ data wpisu do Rejestru IGO, 24 czerwca 2022 r. (dziewięć nr. rej.); 12 lipca i 25 lipca 2022 r. (cztery nr. rej.); 1 sierpnia, 16 sierpnia, 17 sierpnia, 29 sierpnia 2022 r. (15 nr. rej.), 16 września, 22 września 2022 r. (sześć nr. rej.).

⁷⁰ Dot. IGO nr. 806652 (rak luizjański) podlegającej szybkiej eliminacji.

- *Bonarka* w stosunku do rdestowca – 0,02 ha (wpisano do rejestru IGO w trakcie kontroli NIK- 23 maja 2024 r.), prowadzone były od 2018 r. przez Zarząd Zieleni Miejskiej w Krakowie (ZZM), będący zarządcą gruntów w rezerwacie. Od 2023 r. RDOŚ posiada podpisane z ZZM porozumienie na wykonywanie tych działań. Sposób wykonania działań zaradczych obejmował wrywanie i usuwanie nadziemnych i podziemnych części rdestowca co najmniej pięć razy w roku;
- *Dolina Racławki* w stosunku do rdestowca – kilkanaście kęp rośliny o powierzchniach 25 m² każda (wpisano do rejestru IGO w trakcie kontroli NIK, tj. 23 maja 2024 r.), działania zaradcze wobec tego gatunku podejmowały Lasy Państwowe. RDOŚ w Krakowie otrzymał sprawozdanie z wykonania czynności zwalczania rdestowca z którego wynika, że zwalczanie zostało przeprowadzone w okresie lipiec - sierpień 2023 r. Z otrzymanego sprawozdania z 20 maja 2024 r. wynikało, że zostały przeprowadzone wizje terenowe (w okresie październik - grudzień 2023 r.), które potwierdziły zrealizowanie zaleconych działań ochronnych. Jednak na części stanowisk z podziemnych kłączy mimo kończącego się sezonu wegetacyjnego 2023 r. zdążyły wyrosnąć nowe pędy nadziemne. Nadleśnictwo Krzeszowice wystąpiło do RDOŚ o wydanie zadań ochronnych na lata 2024 - 2030 umożliwiających zwalczanie rdestowca według dokumentu pn. *Opracowanie metodyki zwalczania rdestowca w ramach zadań ochronnych dla rezerwatu przyrody Dolina Racławki*. Opracowanie wskazało na modyfikację przyjętej metodyki zwalczania poprzez wielokrotne ścinanie i wrywanie pędów, oraz monitorowanie efektywności zabiegu z ewentualną jego modyfikacją.

(akta kontroli str. 350, 351, 405, 406, 609-618, 697-711)

2.2.3. Na 97 obszarów Natura 2000 znajdujących się na obszarze podległym RDOŚ, w dziewięciu obszarach (*Biała Tarnowska; Czarna Orawa; Dolina Białki; Dolna Soła; Górny Dunajec; Łososina; Ostoja Gorczańska; Polana Biały Potok; Raba z Mszanką*) w PZO zidentyfikowano IGO (rośliny) stwarzające zagrożenie dla Unii oraz Polski (tj. *barszcz Sosnowskiego, niecierpek gruczołowaty, kolczurka klapowana, rdestowce (Reynoutria spp.)* w tym *rdestowiec ostrokończysty*). Dane o tych stanowiskach nie zostały wprowadzone do rejestru IGO, przy czym PZO powstały przed wejściem w życie ustawy o IGO, a jak wyjaśnił Regionalny Dyrektor (...) *inwentaryzacje na podstawie których stwierdzono występowanie IGO w zdecydowanej większości były wykonywane 7-10 lat temu*.

(akta kontroli, str. 360-366, 408-411, 533-538, 540, 735)

Zaplanowane działania zaradcze dla ww. obszarów Natura 2000 w odniesieniu do IGO (roślin) według PZO obejmowały usuwanie gatunków obcych inwazyjnych na zinwentaryzowanych stanowiskach, m.in. poprzez wrywanie lub koszenie oraz mechaniczne usuwanie. Przykładowo dla obszaru Natura 2000 *Dolna Soła* zabieg należało wykonywać trzykrotnie w ciągu roku (*kwiecień/maj – pojawienie się liści rdestowców i kolczurki, możliwość identyfikacji skupisk roślin inwazyjnych po pozostałościach zeszłorocznych kwiatostanów; czerwiec – gatunki roczne jednoroczne przed wydaniem owoców, lipiec/sierpień – usunięcie ewentualnych odrostów oraz pozostałych osobników roślin jednorocznych*).

Za realizację działań zaradczych:

- w rzecznych obszarach Natura 2000, tj. *Biała Tarnowska, Czarna Orawa, Dolina Białki, Dolina Soła, Górny Dunajec, Łososina, Raba z Mszanką* odpowiadał zarządca cieków Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie (dalej: PGW Wody Polskie);
- wobec IGO w obszarze Natura 2000 *Ostoja Gorczańska* odpowiadał Dyrektor Parku Narodowego na terenie pokrywającym się z Gorczańskim Parkiem Narodowym;

- wobec IGO w obszarze Natura 2000 *Polana Biały Potok* odpowiadał zarządca nieruchomości/ podmiot władający na podstawie ustawy o IGO będący osobą fizyczną.

Według przedstawionych przez RDOŚ danych w okresie objętym kontrolą w trzech obszarach Natura 2000, tj. *Polana Biały Potok* w 2022 r.; *Czarna Orawa* w 2023 r. i *Górny Dunajec* w 2023 r. prowadzono zaplanowane działania zaradcze w odniesieniu do IGO, m.in. poprzez usuwanie oraz mechaniczne wykaszanie IGO także z zastosowaniem środków chemicznych (np. w obrębie potoku lub rzeki).

(akta kontroli str. 360, 361, 363-366, 408-411, 576, 577, 579-582, 735, 1099, 1180-1182)

Regionalny Dyrektor wyjaśnił, że obowiązujące zapisy PZO dotyczące zwalczania IGO powstały przed wejściem w życie ustawy o IGO. Inwentaryzacje na podstawie których stwierdzono występowanie IGO w zdecydowanej większości były wykonywane 7-10 lat temu. Dodatkowo większość tych obszarów jest związana z rzekami i ciekami, gdzie głównie stwierdzono występowanie gatunków IGO. Zawarte w PZO zapisy dotyczące podmiotów odpowiedzialnych za realizację działań zaradczych wobec IGO nie odpowiadają ustawowemu podziałowi kompetencji (wskazującemu który organ odpowiada za wykonanie działań na danym gruncie). Istniejące zapisy w PZO wymagają zmiany oraz dostosowania do regulacji ustawowych. Obecnie RDOŚ kończy proces ustanowienia PZO dla małopolskich obszarów Natura 2000 i rozpocznie proces aktualizacji ustanowionych już zarządzeń PZO. Zmianę zapisów na terenach rzecznych, w tym w zakresie podmiotu zobowiązanego do zwalczania IGO, RDOŚ traktuje jako priorytetową. RDOŚ pełni nadzór nad wszystkimi obszarami Natura 2000 w Małopolsce z wyłączeniem terenów parków narodowych, w związku z czym pozyskuje, gromadzi i przetwarza dane dotyczące działań realizowanych w tych obszarach, m.in. corocznie pozyskuje dane o działaniach ochronnych realizowanych w obszarach Natura 2000, w tym o działaniach skierowanych na działanie IGO. W dalszej części wyjaśnień Regionalny Dyrektor podał m.in. że pozyskane przez RDOŚ dane mogą być niekompletne. W ostatnich latach RDOŚ nie otrzymywała od PGW Wody Polskie danych o działaniach zaradczych wobec IGO na obszarach Natura 2000, tj. *Biała Tarnowska*, *Czarna Orawa*, *Dolina Białki*, *Dolna Soła*, *Górny Dunajec*, *Łososina*, *Raba z Mszanką*. Nie otrzymano również informacji od Dyrektora Gorczańskiego Parku Narodowego o podejmowaniu działań zaradczych wobec IGO w obszarze Natura 2000 *Ostoja Gorczańska*. Należy jednak podkreślić że z roku na rok baza danych jest rozwijana oraz podejmowane są działania mające na celu pozyskanie bardziej szczegółowych informacji. RDOŚ nie ma innych narzędzi niż pismem zwracanie się z prośbą do podmiotów o przesłanie danych. Regionalna Dyrekcja nie ma wpływu na jakość i ilość przekazywanych danych. Dodatkowym źródłem wiedzy o wykonywanych działaniach są dane z urzędów gmin. Do RDOŚ z urzędów gmin wpływają zbiorcze raporty o przeprowadzonych działaniach zaradczych na terenie gminy za poprzedni rok kalendarzowy, w którym zostały przeprowadzone działania zaradcze.

(akta kontroli str. 7, 407, 736, 737, 749, 1099, 1110)

Na dziewięciu obszarach Natura 2000 objętych szczegółową kontrolą⁷¹, dla których RDOŚ opracował PZO, nie zidentyfikowano IGO wymienionych w rozporządzeniu w sprawie IGO i działań zaradczych. Gatunki obce (rośliny) nieujęte na liście IGO stwierdzono w trzech obszarach Natura 2000, tj. *Dębówka na rzekę Uszewką*; *Dolina rzeki Gróbki*; *Łąki koło Kasiny*. Wymienione w PZO gatunki obce, tj. *nawłóć kanadyjska*, *nawłóć późna*, *przymiotno białe* wskazano jako zagrożenia istniejące. Dla tych gatunków roślin nie przewidziano działań w zakresie ochrony czynnej

⁷¹ Dotyczy obszarów Natura 2000 dla których PZO sporządził RDOŚ, tj. 1. Cedron; 2. Dębówka nad rzeką Uszewką; 3. Krzeszowice; 4. Dolina rzeki Gróbki; 5. Kościół w Węglówce; 6. Lipówka; 7. Łąki koło Kasiny Wielkiej; 8. Ochotnica; 9. Tylmanowa.

poprzez m.in. usuwanie drzew i krzewów, koszenie na wybranych siedliskach (gatunków obcych).

(akta kontroli str. 576, 577-583, 738)

Regionalny Dyrektor wyjaśnił, że gatunki obce inwazyjne z rodzaju nawłóć i przymiotno białe ustępują z terenów, na których prowadzona jest właściwa, ekstensywna gospodarka rolna polegająca na koszeniu lub wypasaniu łąk. *Stąd wpisane w PZO zadanie obligatoryjne i fakultatywne dot. prowadzenia ekstensywnego użytkowania kośnego, kośno-pastwiskowego lub pastwiskowego zgodnie z pakietem rolno-środowiskowo-klimatycznym (działanie fakultatywne zależne od woli rolnika) czy też zgodnie ze wsparciem bezpośrednim (działanie obligatoryjne związane z użytkowaniem gruntów rolnych) pozwala nie tylko na zapobiegnięcie sukcesji, ale także wpływa pozytywnie na skład gatunkowy danego zbiorowiska (łąki, murawy) i eliminację z niego ww. gatunków obcych.* W dalszej części wyjaśnień Regionalny Dyrektor podał, że kilkuletnie systematyczne koszenie łąki w terminie letnim, wskazane jako działania ochronne pozwala na znaczne zredukowanie osobników nawłoci, a następnie jego eliminację ze składu siedliska. Wpisane do PZO dla obszarów Natura 2000 działania dot. utrzymania/ wprowadzenia ekstensywnej gospodarki rolnej są równocześnie działaniami nakierowanymi na zwalczanie gatunków obcych, inwazyjnych z rodzaju nawłóć i przymiotno białego.

(akta kontroli str. 749, 1101)

2.2.4. W okresie objętym kontrolą na obszarze właściwości RDOŚ, stwierdzono jedno stanowisko IGO stwarzającego zagrożenie dla Unii, podlegającego szybkiej eliminacji. Dotyczyło ono obecności gatunku raka luizjańskiego (*Procambarus clarkii*). Stwierdzenie obecności ww. IGO dokonano w Stawie Dąbskim w Krakowie, który od 2010 r. objęty był formą ochrony przyrody (użytkiem ekologicznym Staw Dąbski). Zgłoszenia IGO do RDOŚ dokonał Urząd Miasta Krakowa w dniu 6 lipca 2022 r., podając jako liczbę minimalną cztery osobniki, jednocześnie nie określając ich maksymalnej liczby. Źródłem przekazanych danych było zgłoszenie od osoby fizycznej, która stwierdziła jego obecność w środowisku 25 czerwca 2022 r. Zgłoszenie zostało wprowadzone do rejestru IGO pod datą 18 grudnia 2022 r.⁷² Działania zaradcze podjęto w 2023 r. po 12 miesiącach od dnia przekazania powiadomienia o IGO. W wyniku udzielenia zamówienia publicznego, przeprowadzonego w trybie rozeznania rynku zawarto umowę na wykonanie odpowiednich działań zaradczych (opisano szczegółowo poniżej w wystąpieniu pokontrolnym).

(akta kontroli str. 412, 413, 437-457, 463-479, 537, 751, 754, 1060, 1061)

Regionalny Dyrektor wyjaśnił, że działania zaradcze w stosunku do raka luizjańskiego zostały przeprowadzone w wymaganym terminie. Zgodnie z art. 20 ust. 2 ustawy o IGO, szybka eliminacja polega na zastosowaniu środków eliminacji niezwłocznie po stwierdzeniu obecności w środowisku tego IGO, nie później jednak niż w terminie trzech miesięcy od dnia przekazania powiadomienia, o którym mowa w art. 16 ust. 2 rozporządzenia nr 1143/2014. Jest to pisemne powiadomienie Komisji Europejskiej i państw członkowskich o wczesnym wykryciu wprowadzenia lub obecności inwazyjnych gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla Unii. Zawiadomienie do Komisji Europejskiej o stwierdzeniu raka luizjańskiego i podjętych działaniach zaradczych, zgodnie z art. 16 ust. 2 i art. 17 ust. 1 rozporządzenia UE nr 1143/2014, Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska przekazała w systemie NOTSYS w dniu 3 października 2023 r. Szybka eliminacja w stosunku do raka luizjańskiego była prowadzona przez RDOŚ wcześniej, niż przekazane powiadomienie do KE, a więc

⁷² Zgłoszenie wpisano 1 sierpnia 2022 r. Natomiast data wyświetlana w rejestrze IGO to data ustanowiona przez GDOS, podczas dodawania kolejnej funkcjonalności systemu.

wymagany w przepisach termin został dochowany. Po otrzymaniu zgłoszenia rozpoczęto natychmiastowe działania mające na celu pozyskanie środków celem podjęcia działań zaradczych. W 2022 r. zawnioskowano do GDOŚ o zabezpieczenie środków finansowych na realizację w 2023 działań zaradczych w kwocie 85 tys. zł.
(akta kontroli str. 8, 413, 414)

2.2.5. W okresie objętym kontrolą RDOŚ przeprowadziło dwa postępowania o udzielenie zamówienia publicznego na wykonanie działań zaradczych wobec IGO, pn.:

- *Wykonanie działań zaradczych w stosunku do raka luizjańskiego (...), polegających na zwalczaniu gatunku w Stawie Dąbskim w Krakowie*, które realizowane było na podstawie umowy z 29 czerwca 2023 r. Umowę o wartości 60 tys. zł (brutto) zawarto z ekspertem ds. astakologii⁷³ posiadającym wykształcenie wyższe w zakresie nauk przyrodniczych oraz doświadczenie m.in. w zakresie prowadzenia badań, inwentaryzacji lub monitoringu raków i ich siedlisk, działań zaradczych prowadzonych do raków należących do inwazyjnych gatunków obcych, zezwolenie Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska wystawione na czynności w stosunku do inwazyjnych gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla Unii⁷⁴ oraz certyfikat wydany przez Polskie Towarzystwo Nauk o Zwierzętach Laboratoryjnych⁷⁵;
- *Wykonanie działań ochrony czynnej – koszenie gatunków ekspansywnych i inwazyjnych na terenie obszarów Natura 2000 Armeria PLH120091 i Pleszczotka PLH120090*, (według opisu zamówienia dot. kępy *Molinia* oraz pędów rośliny z rodzaju *Carex*, *Rubus*, *Lupinus*, *Solidago* (rośliny uznawane w literaturze naukowej za gatunki obce o charakterze inwazyjnym⁷⁶ – nie wpisane do rozporządzenia w sprawie IGO i działań zaradczych), *Reynoutria* (rdestowiec - wpisany do ww. rozporządzenia jako gatunek obcy stwarzający zagrożenie), które realizowane było na podstawie umowy z 19 lipca 2023 r. Umowę o wartości 25 tys. zł (brutto) zawarto z firmą posiadającą doświadczenie oraz referencje w wykonywaniu prac z zakresu prac związanych z przedmiotem zamówienia oraz posiadającą wiedzę z zakresu rozpoznawania drzew i krzewów oraz roślin wymienionych w opisie zamówienia.

Zakupu dokonano na podstawie art. 2 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 11 września 2019 r. Prawo zamówień publicznych⁷⁷, zgodnie z którym nie stosuje się przepisów ustawy Pzp, jeśli wartość zamówienia nie była równa lub większa od 130 000 zł. W RDOŚ w okresie objętym kontrolą obowiązywał Regulamin udzielania zamówień publicznych wprowadzony zarządzeniem nr 23/20 Regionalnego Dyrektora⁷⁸. Analiza wymienionych postępowań na wykonanie działań zaradczych wykazała, że zgodnie z obowiązującym w RDOŚ regulaminem udzielania zamówień publicznych prawidłowo wybrano wykonawcę zamówienia. Zastosowano właściwą procedurę postępowania do zamówień publicznych do których nie miały zastosowania przepisy ustawy prawo zamówień publicznych (udzielono zamówienia w trybie rozeznania rynku).

(akta kontroli str. 15, 70, 76-78, 416-417, 421-480, 487-527, 542, 555-566)

⁷³ Astakologia – nauka zajmująca się badaniem raków, termin ten pochodzi od łacińskiej nazwy gatunku raka szlachetnego (łac. *Astacus astacus*).

⁷⁴ Zezwolenie obejmowało m.in. raka luizjańskiego.

⁷⁵ Certyfikat wydany przez Polskie Towarzystwo Nauk o Zwierzętach Laboratoryjnych zaświadczał o ukończeniu szkolenia dla osób uśmiercających zwierzęta wykorzystywane w procedurach; szkolenia dla osób odpowiedzialnych za planowanie procedur i doświadczeń oraz za ich przeprowadzanie oraz szkolenia dla osób wykonujących procedury.

⁷⁶ W związku z faktem, że wygrywają konkurencję i wypierają gatunki rodzime.

⁷⁷ Dz. U. z 2023 r. poz. 1605, ze zm.; dalej: *ustawa Pzp*.

⁷⁸ Zarządzenie nr 23/20 Regionalnego Dyrektora z dnia 31 grudnia 2020 r. w sprawie ustalenia Regulaminu udzielania zamówień publicznych w Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Krakowie,

Analizą objęto zapisy umowy z wyłonionymi wykonawcami działań zaradczych wobec IGO oraz sposób weryfikacji prawidłowości wykonanych prac:

- a) W umowie⁷⁹ na wykonanie usługi (z 29 czerwca 2023 r.) polegającej na przeprowadzeniu działań zaradczych mających na celu zwalczanie raka luizjańskiego w Stawie Dąbskim w Krakowie wskazano m.in.:
- sposób wykonania działań zaradczych (wskazano odłowów raków ręką, przy pomocy podbieraka, a także w dedykowane pułapki);
 - sposób postępowania z odłowionymi osobnikami i terminu ich przeprowadzenia. Uśmiercanie w sposób humanitarny poprzez mrożenie oraz przekazywanie jako źródło karmy dla zwierząt przetrzymywanych w ośrodkach rehabilitacji zwierząt, ogrodach zoologicznych lub azylach dla zwierząt. Harmonogram prac terenowych zwierząt zakres prac terenowych oraz częstotliwość i terminy odłowów (zaplanowano siedem terminów odłowów w miesiącach lipiec, sierpień, wrzesień 2023 r.);
 - sposób zweryfikowania prawidłowości wykonanych prac, który obejmował w szczególności⁸⁰: przeprowadzenie monitoringu zero Stawu Dąbskiego i jego najbliższej okolicy; przeprowadzenie zwalczania raków w Stawie Dąbskim i jego najbliższej okolicy; przygotowanie i złożenie zamawiającemu raportu z podjętych działań z formie opracowania; przeprowadzenie monitoringu powykonawczego oraz poprowadzenie merytorycznie dwóch spotkań informacyjno-edukacyjnych dla społeczeństwa na temat prowadzonych działań zaradczych.
- b) W umowie⁸¹ na wykonanie usługi (z 19 lipca 2023 r.) polegającej na wykonaniu działań ochrony czynnej na terenie obszaru Natura 2000 *Armeria PLH120091* i *Pleszczotka PLH120090*, wskazano m.in.:
- sposób wykonania działań zaradczych. Wskazano dwukrotne w ciągu sezonu koszenie wyznaczonych powierzchni, z gatunku z rodzaju *Carex*, *Rubus*, *Lupinus*, *Solidago*, *Reynoutria* jak najbliżej podłoża do 5 cm nad ziemią. Natomiast kępy *Molinia* koszenie u podstawy kępy 2-3 cm nad ziemią. Usunięcie dużych odrośli korzeniowych;
 - sposób postępowania z usuniętymi roślinami IGO i terminu ich przeprowadzenia. Obowiązek utylizacji biomasy leżał po stronie wykonawcy i został określony w umowie. Powstałą w wyniku zabiegów biomasę należało przetransportować poza powierzchnię objętą zabiegami. Preferowany był transport biomasy na dużych płachtach ciągnięty po ziemi – celem maksymalnego zminimalizowania możliwości rozsiewania zwalczanych gatunków. Wskazano termin pierwszego koszenia do końca lipca 2023 r., drugiego koszenia na przełomie września i października 2023 r.
 - sposób zweryfikowania prawidłowości wykonanych prac (odbior prac w terenie po pierwszym koszeniu – protokół częściowy odbioru prac, po drugim koszeniu protokół odbioru prac).

(akta kontroli str. 417, 421-480, 542, 567-573, 1297-1302)

2.2.6. Regionalna Dyrekcja, zlecając wykonanie działań zaradczych w stosunku do raka luizjańskiego, przewidziała wykonanie przez zleceniobiorcę monitoringu powykonawczego, stosownie do wymogów art. 18 ust. 3 ustawy o IGO. Obowiązek ten został nałożony na wykonawcę w umowie. Łącznie w trakcie siedmiu sesji odłowowych oraz odłowów realizowanych w ramach monitoringu zerowego i monitoringu powykonawczego odłowiono 540 raków luizjańskich. Odłowione osobniki raka luizjańskiego zostały uśmiercone w sposób humanitarny (mrożenie) i przekazane jako pokarm dla zwierząt w ogrodzie zoologicznym. Część raków została

⁷⁹ Umowa nr 80/2023/RDOŚ/OP.

⁸⁰ §2 pkt 2 umowy nr 80/2023/RDOŚ/OP.

⁸¹ Umowa nr 91/2023/RDOŚ/OP.

uśmiercona i przekazana do realizacji badań naukowych do SGGW⁸². Wykonawca wykonał, także monitoring skuteczności działań zaradczych po zakończeniu umowy. Monitoring powykonawczy Stawu Dąbskiego i jego najbliższej okolicy w dniach 29, 30 października 2023 r. (dwie całodobowe ciągłe kontrole). W ramach monitoringu zaobserwowano trzy raki luizjańskie, które zostały odłowione. Monitoring skuteczności działań zaradczych został natomiast zrealizowany w dniach 22-22 marca 2024 r. Zaobserwowano trzy raki luizjańskie, odłowiono jednego. RDOŚ prowadził kontrolę prawidłowości prowadzonych monitoringów w formie: wizji kontrolnych, bieżących kontaktów z wykonawcą, kontroli końcowej przedmiotu zamówienia (oceny wykonania działań zaradczych i zgodności z opisem przedmiotu zamówienia oraz umową, weryfikacji kart monitoringu. RDOŚ prowadził kontrole prawidłowości prowadzonych monitoringów w formie: wizji kontrolnych w terenie, bieżących kontaktów z wykonawcą, weryfikacji sporządzonych przez wykonawcę kart monitoringowych (dot. odłowu ręcznego raków luizjańskich). Wykonawca sporządził raport zbiorczy zawierający ocenę wykonania działań zaradczych w stosunku do raka luizjańskiego zgodnie z opisem przedmiotu zamówienia i podpisaną umową. Prowadzonym działaniom zaradczym towarzyszyły zgodnie z warunkami przedmiotowej umowy: konsultacje z lokalnymi wędkarzami, przyrodnikami podczas prowadzonych odłowów, informowanie na stronie internetowej o prowadzonych działaniach zaradczych, dwa spotkania informacyjne poświęcone działaniom zaradczym, zrealizowane w siedzibie Regionalnej Dyrekcji, wystąpienia w mediach.
(akta kontroli str. 418, 1210-1296)

Regionalny Dyrektor wyjaśnił, że dane uzyskane w monitoringu zerowym stanowiły punkt odniesienia do analizy wyników otrzymanych w ramach monitoringu powykonawczego i monitoringu skuteczności działań zaradczych. Nie oznacza to jednak, że odłowiono wszystkie raki luizjańskie występujące w Stawie Dąbskim. Monitoring powykonawczy i monitoring skuteczności działań zaradczych wykazał bowiem dalszą obecność raków luizjańskich na tym stanowisku. Pomimo przeprowadzonych odłowów, osobniki raka luizjańskiego wciąż pozostają na tym stanowisku, jednakże w liczbie znacząco mniejszej niż ta obserwowana na początku działań zaradczych. Nie stwierdzono osobników migrujących drogą lądową ani śladów bytowania raków na lądzie, które obserwowano w podobnym okresie w 2022 r. Co należy również uznać jako jeden ze wskaźników znaczącego zmniejszenia się liczebności populacji (raki nie migrują w celu zasiedlenia nowych obszarów). Można stwierdzić, że przeprowadzone działania zaradcze odniosły zamierzony efekt oraz oddziaływały pozytywnie na gatunki nie docelowe (przede wszystkim na chronione gatunki płazów).

Zważywszy na to, że podczas monitoringu powykonawczego i monitoringu skuteczności działań zaradczych stwierdzono nadal występowanie raka luizjańskiego na stanowisku, RDOŚ będzie kontynuował działania zaradcze w stosunku do IGO.
(akta kontroli str. 9, 418, 419)

Naczelnik wydziału OP wyjaśniła, że w trakcie kontroli NIK (8 lipca 2024 r.) zawarto umowę z wykonawcą⁸³ (w trybie rozeznania rynku) na wykonanie działań zaradczych w stosunku do raka luizjańskiego, polegających na zwalczaniu gatunku w Stawie Dąbskim w Krakowie. Działania zaradcze będą realizowane do 25 listopada 2024 r. Aktualnie w ramach umowy przeprowadzono monitoring zerowy i dwie sesje odłowowe podczas których odłowiono ponad 300 raków luizjańskich.
(akta kontroli str. 1204, 1307, 1308, 1315-1336)

⁸² Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego.

⁸³ Umowa nr 31/2024/ RDOŚ/OP

Koszenie gatunków ekspansywnych i inwazyjnych na obszarach Natura 2000 *Armeria* PLH120091 i *Pleszczotka* PLH120090 w 2023 r. zostało wykonane na podstawie PZO ustanowionego przez Regionalnego Dyrektora dla tych obszarów. Z terenu rezerwatów usunięto gatunki roślin ekspansywnych oraz obcych inwazyjnych, w tym rdestowca ostrokończystego (*Reynoutria japonica*). W ramach przeprowadzonej wizji terenowej z wykonawcą, pracownicy wydziału WO RDOŚ ustalili zakres cięć oraz wskazali na konieczność utylizacji usuniętych pędów, a podczas odbioru ww. prac dokonali oceny skuteczności podjętych działań i ich oddziaływanie na gatunki niedocelowe. W toku przeprowadzonej oceny skuteczności stwierdzono, że przeprowadzone koszenie gatunków ekspansywnych i inwazyjnych przyczyniło się do poprawy stanu siedliska oraz wpłynęło pozytywnie na gatunki charakterystyczne. Wskazano również na konieczność kontynuowania działań w kolejnych latach. Ustalono, że najlepszą metodą eliminacji rdestowca będzie zamontowanie metalowej siatki, która ograniczy jego odrost.

(akta kontroli str. 419, 420, 1297-1302)

Regionalny Dyrektor wyjaśnił, że zabezpieczono pieniądze na powtórzenie działań w 2024 r. Zakup i montaż siatki, a także dalsze usuwanie odrośli wpisano natomiast do wniosku projektowego na lata 2025-2029 ze środków Funduszu Europejskiego na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 (FEnIKS). W czerwcu 2024 r. zaplanowano wizję terenową na terenie obszarów Natura 2000 *Armeria* PLH120091 i *Pleszczotka* PLH120090, podczas której będzie ustalony zakres prac do wykonania jeszcze w tym roku (ze środków budżetu jednostki). Następnie RDOŚ przeprowadzi postępowanie przetargowe i wyłoni wykonawcę prac. Ocenę skuteczności działań wykonają pracownicy RDOŚ po ich zakończeniu.

(akta kontroli str. 9, 420)

Naczelnik wydziału OP wyjaśniła, że 3 czerwca 2024 r., tj. w trakcie kontroli NIK RDOŚ przeprowadził wizję terenową w obszarach Natura 2000 *Armeria* i *Pleszczotka* z udziałem specjalisty botanika z Uniwersytetu Śląskiego. Podczas ww. wizji zapoznano się ze stanem faktycznym i oceniono skuteczność wykonanych zabiegów – większość z nich wymaga kontynuacji (stwierdzono pojawienie się odrostu rdestowców).

(akta kontroli str. 1204, 1307, 1309-1314)

2.2.7. RDOŚ w okresie objętym kontrolą, po przeprowadzeniu działań zaradczych nie stosował środków mających na celu przywrócenie naturalnego stanu ekosystemów.

(akta kontroli str. 417)

Regionalny Dyrektor wyjaśnił, że wynikało z braku zasadności ich podjęcia, ponieważ zgodnie z art. 24 ust. 4 ustawy o IGO, środki mające na celu przywrócenie naturalnego ekosystemu które zostały zdegradowane, uszkodzone lub zniszczone przez IGO stosuje się po przeprowadzeniu działań zaradczych, w stosunku do IGO rozprzestrzenionego na szeroką skalę. W przypadku zamówienia pn. *Wykonanie działań zaradczych w stosunku do raka luizjańskiego (...), polegających na zwalczaniu gatunku w Stawie Dąbskim w Krakowie* przepis ten nie ma zastosowania, ponieważ działania w stosunku do raka luizjańskiego dotyczyły IGO podlegającego szybkiej eliminacji. W przypadku działań zaradczych w ramach zamówienia *Wykonanie działań ochrony czynnej – koszenie gatunków ekspansywnych i inwazyjnych na terenie obszarów Natura 2000 Armeria PLH120091 i Pleszczotka PLH 120090* nie podejmowano środków mających na celu przywrócenie naturalnego stanu ekosystemów, ze względu na to, że działania na tych obszarach się nie zakończyły i będą kontynuowane. Ponadto, ze względu na niewielką powierzchnię zajęta przez IGO (jedna kępa – ok 2m²), na której w sposób ciągły prowadzone są działania zaradcze oraz monitoring, działania przywracające stan całego siedliska nie są wymagane, gdyż nie doszło do degradacji stanu ekosystemu

w związku z obecnością tego IGO. Przywrócenie naturalnego stanu ekosystemu poprzez przywracanie zbiorowisk roślinnych lub siedlisk przyrodniczych, do stanu sprzed rozwoju populacji IGO rozumie się jako renaturyzację. Głównym celem działań renaturyzacyjnych, oprócz przywrócenia naturalnego stanu ekosystemów jest zapobieżenie kolonizacji albo rekolonizacji terenu przez IGO. Działania renaturyzacyjne nie będą wymagane w każdym przypadku prowadzenia działań związanych z eliminacją IGO. W wielu sytuacjach, jak również w przypadku koszenia gatunków ekspansywnych i inwazyjnych na terenie obszarów Natura 2000 Armeria 120091 i Pleszczołka PLH 120090, gdzie powierzchnia zajęta przez rdestowca jest na tyle niewielka działania takie (obejmujące całe siedlisko) są zbędne. Należy jednak podkreślić, że powierzchnia siedliska objęta działaniami zaradczymi, po prowadzeniu takich działań i pod kątem regeneracji zwalczanego gatunku będzie w sposób ciągły monitorowana. Ponadto, siedlisko muraw galmanowych, uznawane jest za siedlisko półnaturalne, gdyż wykształciło się na starych wyrobiskach i hałdach pokopalnianych, na glebach z dużą zawartością metali ciężkich – przede wszystkim cynku i ołowiu. Przywrócenie naturalnego stanu ekosystemów w tym wypadku nie jest możliwe i zadania ochronne obejmują utrzymanie w stanie właściwym siedliska muraw galmanowych.

(akta kontroli str. 9, 376, 377)

2.2.8. RDOŚ do dnia wejścia w życie ustawy o IGO, tj. 18 grudnia 2021 r. wydawał zezwolenia na odstępstwo od obowiązujących zakazów w odniesieniu do IGO na podstawie art. 120 uoop. W okresie objętym kontrolą obowiązywało 20 zezwoleń Regionalnego Dyrektora wydanych na odstępstwo od obowiązujących zakazów w odniesieniu do IGO. Nie wydawano odmownych decyzji na odstępstwa od zakazów w odniesieniu do IGO.

Decyzja Regionalnego Dyrektora z 3 sierpnia 2022 r. (nieobowiązująca od 17 grudnia 2022 r.) wydana na podstawie ustawy o IGO, dotycząca zezwolenia na odstępstwo od zakazów obowiązujących w odniesieniu do IGO (szczególnie chińska⁸⁴), nie została wprowadzona do rejestru IGO, co opisano szczegółowo w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

Było to niezgodne z wymogami art. 6 ust. 2 pkt 2 ustawy o IGO, który stanowi, że w rejestrze IGO gromadzi się informacje o IGO stwarzających zagrożenia dla Unii oraz IGO stwarzających zagrożenia dla Polski, w tym IGO objętym zezwoleniem na odstępstwo od zakazów.

Według rejestru IGO na dzień 8 lipca 2024 r. obowiązywały trzy zezwolenia wydane przez Regionalnego Dyrektora⁸⁵ dla dwóch podmiotów na odstępstwa od zakazów w odniesieniu do IGO stwarzającego zagrożenie dla Polski (jedno zezwolenie wydane było na podstawie art. 120 uoop, dwa zezwolenia wydane były na podstawie ustawy o IGO). Niniejsze zezwolenia wydane były na przetrzymywanie zwierząt IGO z gatunku bernikli kanadyjskiej (były oznakowane obrączkami), sumik karłowaty (nie posiadały oznakowania), żółw jaszczurowaty (nie posiadały oznakowania), żółw malowany⁸⁶ (nie posiadały oznakowania wymienione w decyzji wydanej na podstawie ustawy o IGO⁸⁷), żółw ostrogrzbiety (nie posiadały oznakowania). Zgodnie ze sprawozdaniem z 14 maja 2024 r. złożonym do RDOŚ, podmiot uprawniony

⁸⁴ Gatunek IGO występował na liście IGO poprzednio obowiązującego rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 9 września 2011 r. w sprawie listy roślin i zwierząt gatunków obcych, które w przypadku uwolnienia ze środowiska przyrodniczego mogą zagrozić gatunkom rodzimym lub siedliskom przyrodniczym (Dz. U. Nr. 210, poz. 1260), które utraciło moc 17 grudnia 2022 r. z dniem wejścia w życie rozporządzenia w sprawie IGO i działań zaradczych.

⁸⁵ 1. Decyzja znak: OP-I.672.3.2017.MKI; 2. OP.672.1.2023 r.JK; 3. OP.672.18.2023.JK.

⁸⁶ Według decyzji Regionalnego Dyrektora (znak: OP-I.672.3.2017.MKI) wydanej na podstawie art. 120 uoop zwierzę posiadało oznakowanie w postaci mikroczipa.

⁸⁷ Decyzja znak: OP.672.1.2023.JK.

do przetrzymywania zwierząt kręgowych⁸⁸, tj. sumików karłowatych oraz żółwi (jaszczurowaty, malowany, ostrogrzbiety) wskazanych w decyzji, nie wszedł jeszcze w ich posiadanie.

(akta kontroli str. 379, 380, 382, 587, 619-622, 766, 846-968, 987, 992-1012)

Regionalny Dyrektor wyjaśnił, że podmioty, które uzyskały decyzję zezwalającą na przetrzymywanie zwierzęcia kręgowego IGO, przed dniem wejścia w życie ustawy o gatunkach obcych, nie miały obowiązku prawnego oznakowania zwierzęcia lub dokumentacji jego indywidualnych cech w celu jego identyfikacji. Obowiązek ten wprowadził art. 14 ust. 1 ustawy o gatunkach obcych. W związku z tym, posiadacze tych zwierząt nie przekazywali do RDOŚ kopii zaświadczeń. RDOŚ poinformowało wszystkich posiadaczy zwierząt kręgowych, którzy uzyskali zezwolenie na odstępstwa wobec tych IGO na podstawie ustawy o ochronie przyrody, o wygaśnięciu tych zezwoleń 19 grudnia 2022 r. Poinformowano także, że w związku z wejściem w życie ustawy o IGO, podmiot posiadający zezwolenie RDOŚ, powinien uzyskać zezwolenie Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska na przetrzymywanie osobnika IGO, albo przekazać zwierzę podmiotowi posiadającemu stosowne zezwolenie lub do azylu dla zwierząt, albo poddać zwierzę uśmierceniu przez lekarza weterynarii oraz poinformować Regionalnego Dyrektora w terminie 7 dni od dokonania uśmiercenia. Dołączono także link od strony GDOŚ, informujący o innych obowiązkach wynikających z nowej ustawy, w tym m.in. administracyjnych karach za naruszenia związane z zakazami dot. IGO.

(akta kontroli str. 9, 381-383, 987)

Regionalny Dyrektor nie posiadał wiedzy, o sposobie postępowania z pięcioma osobnikami należącymi do gatunków IGO stwarzających zagrożenie dla Unii rozprzestrzenione na szeroką skalę⁸⁹, tj. dwoma szopami pracami i trzema żółwiami (czerwonolicy, żółtobrzuchy), dla których zezwolenie na przetrzymywanie zwierzęcia zostało wydane⁹⁰, a które wygasło po wejściu w życie ustawy o IGO. Pismem z 13 kwietnia 2022 r. Regionalna Dyrekcja poinformowała czterech posiadaczy zwierząt o konieczności uzyskania nowego zezwolenia z GDOŚ, lub przekazania zwierzęcia podmiotowi posiadającemu stosowne zezwolenie lub uśmiercenie zwierzęcia i poinformowania o tym RDOŚ. Nie otrzymano odpowiedzi od posiadaczy zwierząt na wymienione pismo, jak również nie otrzymano właściwego zezwolenia GDOŚ do wiadomości. Z informacji otrzymanej od Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK wynika, że nie wydawał on zezwoleń na przetrzymywanie IGO dla wymienionych posiadaczy zwierząt pod wskazanymi adresami.

(akta kontroli str. 655-658, 843-845)

Szczegółowemu badaniu poddano obowiązujące w okresie objętym kontrolą pięć zezwoleń⁹¹ Regionalnego Dyrektora wydanych na odstępstwo od zakazów obowiązujących w odniesieniu do IGO z tego:

- trzy zezwolenia⁹² wydano dla trzech podmiotów przed 18 grudnia 2021 r. na podstawie art. 120 uoop. Wnioski podmiotów o wydanie tych zezwoleń zawierały elementy wymagane art. 120 ust. 2b uoop. Wymienione zezwolenia uwzględniały wymagania wymienione w art. 120 ust. 2c i 2d uoop.

⁸⁸ Decyzja znak: OP.672.1.2023.JK.

⁸⁹ Według listy IGO stanowiącej załącznik nr 1 do rozporządzenia w sprawie IGO i działań zaradczych.

⁹⁰ Decyzja znak: 1. OP-I.672.1.2015.PKw; 2. OP-I.672.5.2017.KW; 3. OP-I.672.10.2020.PKw; 4. ST-I.672.1.2021.MA.

⁹¹ 1. Decyzja znak: OP.672.18.2023.JK; 2. Decyzja znak: OP.672.1.2023.JK; 3. Decyzja znak: OP-I.672.3.2017.MK1; 4. Decyzja znak: OP-I.672.5.2017.KW; 5. Decyzja znak: OP-I.672.2019.KW.2.

⁹² 1. Decyzja znak: OP-I.672.3.2017.MK1; 2. Decyzja znak: OP-I.672.5.2017.KW; 3. Decyzja znak: OP-I.672.2019.KW.2.

- dwa zezwolenia⁹³ wydano dla dwóch podmiotów na podstawie ustawy o IGO. Wymienione zezwolenia wydane przez Regionalnego Dyrektora dotyczyły IGO stwarzających zagrożenie dla Polski. W zakresie wymienionych zezwoleń stwierdzono, że działania RDOŚ były zgodne z przepisami ustawy o IGO, w zakresie spełnienia celów odstępowstwa o których mowa w art. 8 ust. 3 oraz art. 7 ust. 2 ustawy o IGO. W toku prowadzonego postępowania zakończonego wydaniem decyzji zezwalającej na odstępowstwo, kierowano się zasadami o których mowa w art. 8 ust. 5 ustawy o IGO (m.in. słuszością i celowością czynności objętych wnioskiem, interesem publicznym, danymi naukowymi). Potwierdzenie przez wnioskodawcę spełniania warunków określonych w art. 8 ust. 8 ustawy o IGO (zezwoleń wydano na podstawie art. 8 ust. 3 pkt 1 w związku z badaniami naukowymi i ochroną *ex situ*), było wymagane przez RDOŚ formie pisemnej i stanowiło załącznik do wniosku o wydanie zezwolenia, tj.:

- a) potwierdzenie tytułu prawnego do obiektu izolowanego,
- b) oświadczenie ze osoba która będzie wykonywała czynności posiada wiedzę w zakresie biologii danego gatunku (wykazano ukończone studia kierunkowe, doświadczenie pracownika oraz dodatkowe kwalifikacje w przedmiotowym zakresie),
- c) opracowane wewnętrzne procedury przemieszczania IGO w środowisku do i z obiektu izolowanego wraz z dokumentacją fotograficzną;
- d) ocenę i opis ryzyka ucieczki IGO z obiektu izolowanego. Procedurę nadzoru i plan awaryjny na wypadek ucieczki lub rozprzestrzeniania się IGO.

(akta kontroli str. 379, 380, 863-870, 876-879, 960-972, 1108-1179, 1183-1187, 1208)

Naczelnik wydziału OP wyjaśniła, że weryfikacja spełnienia przez wnioskodawców warunków umożliwiających ucieczkę lub rozprzestrzenianie się IGO następowała poprzez analizę dokumentów dostarczonych przez podmioty.

(akta kontroli str. 1191, 1209)

W RDOŚ nie podjęto działań w celu wyegzekwowania obowiązku przedłożenia mikroczipa lub dokumentacji jego indywidulanych cech w celu jego identyfikacji, od podmiotu posiadającego zezwolenie na przetrzymywanie IGO, tj. żółwia malowanego oraz 11 osobników bernikli kanadyjskiej. Zagadnienie opisano szczegółowo w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 1191)

Informację w formie sprawozdania o wykorzystaniu w okresie objętym kontrolą 13 zezwoleń⁹⁴ na odstępowstwo od zakazów obowiązujących w odniesieniu do IGO, złożyło osiem podmiotów (zobowiązanie to wynikało z decyzji Regionalnego Dyrektora), z tego:

- podmiot⁹⁵ zobowiązany do złożenia corocznych sprawozdań w zakresie wykorzystania zezwolenia do 15 stycznia każdego roku, złożył sprawozdanie za 2016 r. (15 stycznia 2017 r.) w zakresie wykorzystania zezwolenia. W okresie objętym kontrolą podmiot nie złożył stosownych informacji o wykorzystaniu tego zezwolenia, co opisano szczegółowo w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*,
- dwa podmioty⁹⁶ zobowiązane do złożenia sprawozdań w zakresie wykorzystania zezwolenia (wydanego na podstawie art. 120 uoop, ważnego do 19 grudnia

⁹³ 1. Decyzja znak: OP.672.18.2023.JK; 2. Decyzja znak: OP.672.1.2023.JK.

⁹⁴ 1. Decyzja znak: OP-I.672.1.2015.PKw; 2. Decyzja OP-I.672.2.2017.MMr; 3. Decyzja OP-672.2.2016.2016.MMr; 4. Decyzja znak: OP-I.672.1.2018.PKw; 5. Decyzja znak: OP.I.672.2.2019.KW.2; 6. Decyzja znak: OP-I.672.6.2020.KW; 7. Decyzja znak: OP.672.4.2021.GZ; 8. Decyzja znak: OP-I.672.11.2020.PWk; 9. Decyzja znak: OP-I.672.2.2021.KW; 10. Decyzja znak: OP.672.5.2021.KW; 11. Decyzja znak: OP.672.38.2022.GZ; 12. Decyzja znak: OP.672.1.2023.JK; 13. Decyzja znak: OP 672.18.2023JK.

⁹⁵ Decyzja znak: OP-I.672.1.2015.PKW

⁹⁶ 1. Decyzja znak: OP-I.672.2.2017. MMr; 2. Decyzja znak: OP-I.672.2.2016.2016.MMr;

2022 r.) w przypadku zmiany miejsca przetrzymywania osobnika/osobników, oraz w przypadku śmierci któregoś z okazów, złożyły informację o śmierci okazu (2 grudnia 2021 r. i 3 grudnia 2022 r.),

- podmiot⁹⁷ zobowiązany do złożenia:
 - ✓ sprawozdania końcowego do 15 stycznia 2022 r. w zakresie wykorzystania zezwolenia (wydanego na podstawie art. 120 uoop, na okres od 10 sierpnia 2018 r. do 31 grudnia 2021 r.) złożył informację 14 marca 2022 r.;
 - ✓ sprawozdania w zakresie wykorzystania zezwolenia (wydanego na podstawie art. 120 uoop na okres od 7 czerwca 2019 r. do 30 września 2019 r.) w terminie do 15 października 2019 r. złożył informację 15 października 2019 r.;
 - ✓ sprawozdania w zakresie wykorzystania zezwolenia (wydanego na podstawie art. 120 uoop, na okres od 1 maja 2020 r. do 30 września 2020 r.) w terminie do 15 października 2020 r. złożył informację 9 listopada 2020 r.;
 - ✓ sprawozdania w zakresie wykorzystania zezwolenia (wydanego na podstawie art. 120 uoop, na okres od 15 maja 2021 r. do 30 września 2021 r.) w terminie do 15 października 2021 r. złożył informację 14 października 2021 r.;
 - ✓ sprawozdania w zakresie wykorzystania zezwolenia (wydanego na podstawie art. 120 uoop, okres od 1 września 2021 r. do 31 maja 2022 r.) w terminie do 30 czerwca 2022 r. złożył informację 14 czerwca 2022 r.
 - ✓ sprawozdania w zakresie wykorzystania zezwolenia (wydanego na podstawie art. 120 uoop, na okres od 26 października 2021 r. do 30 czerwca 2022 r.) w terminie do 15 lipca 2022 r. złożył informację 1 lipca 2022 r.
- podmiot⁹⁸ zobowiązany do złożenia corocznych sprawozdań w zakresie wykorzystania zezwolenia (wydanego na podstawie art. 120 uoop dnia 2 października 2020 r. ważnego do 19 grudnia 2022 r.) do 15 stycznia za każdy rok poprzedni. Sprawozdanie z wykorzystania zezwolenia za 2020 r. i 2021 r. złożono odpowiednio 13 stycznia 2021 r. oraz 11 stycznia 2022 r.;
- podmiot⁹⁹ zobowiązany do złożenia sprawozdań w zakresie wykorzystania zezwolenia (wydanego na podstawie ustawy o IGO¹⁰⁰, na okres od 3 sierpnia 2022 r. do 31 grudnia 2025 r. i nie obowiązującego od 17 grudnia 2022 r., gdyż gatunek nie został umieszczony na liście IGO w rozporządzeniu w sprawie IGO i działań zaradczych) do 31 stycznia każdego roku jego obowiązywania oraz końcowego w terminie do 31 grudnia 2025 r. Wnioskodawca złożył sprawozdanie z wykorzystania zezwolenia 31 stycznia 2024 r.
- podmiot¹⁰¹ zobowiązany do złożenia corocznych sprawozdań w zakresie wykorzystania zezwolenia (wydanego na podstawie ustawy o IGO z dnia 24 stycznia 2023 r. ważnego do 30 grudnia 2035 r.) do 31 stycznia, za każdy poprzedni rok. Wnioskodawca sprawozdanie za 2023 r. złożył 14 maja 2024 r.
- podmiot¹⁰² zobowiązany do złożenia corocznych sprawozdań w zakresie wykorzystania zezwolenia (wydanego na podstawie ustawy o IGO z dnia 8 maja 2023 r. ważnego do czasu śmierci ostatniego z osobników IGO wymienionych

⁹⁷ 1. Decyzja znak: OP-I.672.1.2018.PKw; 2. Decyzja znak: OP-I.672.2.2019.KW.2; 3. Decyzja znak: OP-I.672.6.2020.KW; 4. Decyzja znak: OP.672.4.2021.GZ; 5. Decyzja znak: OP.672.2.2021.KW; 6. Decyzja znak: OP.672.5.2021.KW;

⁹⁸ Decyzja znak: OP.672.11.2020.PKw.

⁹⁹ Decyzja znak: OP.672.38.2022.GZ

¹⁰⁰ Gatunek IGO występował na liście IGO poprzednio obowiązującego rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 9 września 2011 r. w sprawie listy roślin i zwierząt gatunków obcych, które w przypadku uwolnienia ze środowiska przyrodniczego mogą zagrozić gatunkom rodzimym lub siedliskom przyrodniczym (Dz. U. poz. 1260), które utraciło moc z dniem wejścia w życie rozporządzenia w sprawie IGO i działań zaradczych.

¹⁰¹ Decyzja znak: OP.672.1.2023.JK.

¹⁰² Decyzja znak: OP.672.18.2023.JK.

w zezwoleniu) do 31 stycznia, za każdy poprzedni rok. Wnioskodawca sprawozdanie za 2023 r. złożył z datą 31 grudnia 2023 r.

(akta kontroli str. 383, 846, 850, 856-858, 862, 873, 876-882, 890-895, 907, 908, 917, 918, 939, 940-948, 953-956, 960-962, 968, 969, 976-989, 1001, 1303, 1304)

W przypadku dwóch podmiotów w wydanych na podstawie art. 120 uop w decyzjach Regionalnego Dyrektora zezwalających na odstępstwa od zakazów obowiązujących w odniesieniu do IGO zobowiązano wnioskodawców do złożenia:

- do 15 stycznia danego roku sprawozdania w przypadku zmiany adresu miejsca przetrzymywania lub śmierci okazu¹⁰³ (dot. żółwia czerwoniciego);
- sprawozdań w przypadku zmiany miejsca przetrzymywania osobnika/ osobników, oraz w przypadku śmierci któregoś z okazów¹⁰⁴. Ponadto w terminie do 15 stycznia 2027 r. zobowiązano wnioskodawcę do przedłożenia sprawozdania końcowego z wykonania tej decyzji.

W okresie objętym kontrolą ww. podmioty nie składały Regionalnemu Dyrektorowi sprawozdania z wykorzystania niniejszych zezwoleń.

(akta kontroli str. 863, 864, 974, 975, 1008, 1304, 1305)

RDOŚ nie podejmowała działań w celu wyegzekwowania od podmiotów, które uzyskały zezwolenia na odstępstwo od zakazów obowiązujących w odniesieniu do IGO, wydanych na podstawie art. 120 uop, informacji o wykorzystaniu tych zezwoleń (zagadnienie opisano szczegółowo w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*). Warunki dotyczące składania ww. informacji ustalane były indywidualnie w konkretnej sprawie w zależności od gatunku, jego biologii oraz sposobu przetrzymywania.

(akta kontroli str. 1206, 1338, 1339)

2.2.9. Regionalny Dyrektor w okresie objętym kontrolą, przeprowadził jedną kontrolę¹⁰⁵ warunków określonych w zezwoleniu na odstępstwo od zakazów wobec IGO, w wyniku której nie stwierdzono uchybień.

(akta kontroli str. 383-385, 1012-1015)

2.2.10. W okresie objętym kontrolą, na terenie województwa małopolskiego nie były prowadzone azyle dla zwierząt gatunków IGO.

(akta kontroli str. 386, 387)

2.2.11. Na stronie internetowej RDOŚ¹⁰⁶, stosownie do wymogów art. 13 ustawy o IGO, zamieszczono informacje o ryzyku, jakie stanowi przetrzymywanie zwierzęcia domowego należącego do IGO oraz środkach, jakie powinny zostać podjęte by zminimalizować szanse ucieczki lub rozmnożenia tego zwierzęcia¹⁰⁷, tj.:

- zabezpieczenie miejsca przechowywania zwierzęcia uniemożliwiające jego ucieczkę,
- poddanie zwierzęcia, zgodnie z art. 14 ust. 2 ustawy o IGO, oznakowaniu poprzez wszczepienie mikroczipa (jest to miniaturowy nadajnik, dzięki takiemu oznakowaniu w łatwy sposób można zidentyfikować zwierzę oraz jego właściciela)
- poddanie zwierzęcia sterylizacji (nie jest to działanie obowiązkowe),

¹⁰³ Decyzja znak: ST.II.672.1.2020.DKo.

¹⁰⁴ Decyzja znak: OP-I.672.3.2017.MKI.

¹⁰⁵ Kontrola przeprowadzona 17 marca 2022 r. dotyczyła decyzji Regionalnego Dyrektora znak: OP.672.4.2021.GZ na przetrzymywanie przez podmiot 20 osobników raka pręgowego.

¹⁰⁶ W zakładce *Co robimy/ Ochrona przyrody/ Inwazyjne gatunki obce* <https://www.gov.pl/web/rdos-krakow/inwazyjne-gatunki-obce>.

¹⁰⁷ <https://www.gov.pl/web/rdos-krakow/informacje-o-ryzyku-jakie-stanowi-przetrzymywanie-zwierzecia-domowego-nalezacego-do-igo-oraz-o-srodkach-jakie-powinny-zostac-podjete-w-celu-zminimalizowania-ryzyka-rozmnozania-sie-i-ucieczki-takiego-zwierzecia>.

- ograniczenie miejsca przebywania zwierzęcia tylko do odpowiednio zabezpieczonego pojemnika/klatki.

Na stronie internetowej RDOŚ¹⁰⁸ zamieszczono do pobrania *Listę inwazyjnych gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla Unii* oraz *Lista inwazyjnych gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla Polski* według stanu na dzień 17 grudnia 2022 r. (akta kontroli str. 546-554)

2.2.12. Regionalny Dyrektor w okresie objętym kontrolą, nie wymierzał administracyjnych kar pieniężnych za naruszenia zakazów, o których mowa w art. 33 ust. 1 ustawy o IGO.

(akta kontroli str. 388)

2.2.13. GDOŚ pismem z 5 kwietnia 2022 r. poinformował RDOŚ o konieczności przekazania informacji o wydanych przed 18 grudnia 2021 r. obowiązujących zezwoleniach wobec IGO stwarzających zagrożenie dla Polski. RDOŚ wraz z pismem (21 kwietnia 2022 r.) przekazał GDOŚ tabelę zawierającą dane o wydanych 12 zezwoleniach wobec IGO (obowiązujących na dzień 21 kwietnia 2022 r.), w tym IGO stwarzających zagrożenie dla Polski. Następnie GDOŚ pismem z 3 marca 2023 r. przekazał informacje w zakresie wprowadzenia zezwoleń do rejestru IGO. Rejestr IGO został uzupełniony o dane wydanych zezwoleń GDOŚ i RDOŚ dotyczących IGO stwarzających zagrożenie dla Unii/Polski wydanych na podstawie art. 6 ust. 6 ustawy o IGO oraz IGO stwarzających zagrożenie dla Polski wydanych na podstawie uoop, jeżeli było ważne w dniu wejścia w życie ustawy o IGO.

(akta kontroli str. 858-862, 1106, 1023-1027, 1182, 1183, 1193-1200)

W rejestrze IGO odnotowano (pod nr. rejestrowym 191), jedno obowiązujące zezwolenie¹⁰⁹ na odstępstwo od zakazów wydane przed 18 grudnia 2021 r. na podstawie art. 120 ust. 2 uoop (dla gatunków żółw malowany i bernikla kanadyjska). Informacje wprowadzone do rejestru IGO zawierały dane których mowa art. 51 ust. 2 ustawy o IGO¹¹⁰.

(akta kontroli str. 379, 380, 619- 622, 766, 767, 863-867)

Rejestr IGO nie zawierał informacji o terminie wprowadzenia ww. zezwoleń na odstępstwa w tym zezwolenia wydanego na podstawie art. 120 ust. 2 uoop, o którym mowa w art. 58 ust. 2 ustawy o IGO.

(akta kontroli str. 766)

Naczelnik Wydziału OP wyjaśniła, że wprowadzenie wskazanego zezwolenia do rejestru IGO dokonał GDOŚ. Zezwolenie w rejestrze IGO zostało wprowadzone pod nr rejestrowym 191. W dalszej części wyjaśnień podała, że nie jest możliwe wskazanie opcji wyświetlenia terminów wprowadzenia zezwoleń. Tę informację potwierdzono mailowo 20 czerwca 2024 r. u pracownika GDOŚ. Otrzymano informację potwierdzającą, że w bazie IGO nie jest odnotowywana informacja o dacie rejestracji zezwolenia (wprowadzenia do bazy). RDOŚ nie miał wpływu na funkcjonalność rejestru IGO.

(akta kontroli str. 1030, 1031, 1107)

2.2.14. RDOŚ, w związku z wejściem w życie ustawy o IGO, 19 kwietnia 2022 r. skierował do wszystkich 182 gmin z terenu województwa małopolskiego informację o obowiązkach wynikających z tej ustawy. Gminy poinformowano m.in. o obowiązku

¹⁰⁸ W zakładce Co robimy/ Ochrona przyrody/ Inwazyjne gatunki obce/ Lista IGO stwarzających zagrożenie dla Unii lub Polski.

¹⁰⁹ Decyzja Nr. OP-I.672.3.2017.MKI z 29 stycznia 2018 r - zezwolenie wydane na okres od 29 stycznia 2018 r. do 31 grudnia 2026 r.

¹¹⁰ Informacje o zezwoleniu obejmowały 1) imię, nazwisko i adres albo nazwę i siedzibę podmiotu, który uzyskał to zezwolenie, 2) nazwę naukową IGO oraz nazwę polską 3) liczbę okazów IGO, którego dotyczą czynności objęte tym zezwoleniem, 4) nazwę, cel, miejsce i czas wykonania czynności objętych tym zezwoleniem, 5) numer tego zezwolenia.

przekazywania zgłoszeń dotyczących inwazyjnych gatunków obcych oraz informacji o przeprowadzonych działaniach zaradczych na terenie danej jst. Wskazano także adres strony internetowej, z której można pobrać wzory właściwych formularzy. Dołączono także link od strony GDOŚ, zawierający artykuł z najważniejszymi informacjami dla gmin w sprawie IGO. Następną formą działań informacyjnych RDOŚ było poinformowanie podmiotów które uzyskały zezwolenia na odstępstwa wobec IGO (wydane na podstawie ustawy o ochronie przyrody), dotyczące IGO stwarzających zagrożenia dla Unii, o wygaśnięciu tych zezwoleń 19 grudnia 2022 r. (wysłano 10 takich informacji). Dołączono także link do strony GDOŚ zawierający artykuł z najważniejszymi informacjami w sprawie zezwoleń wobec IGO i obciążeniem administracyjną karą pieniężną dla osób naruszających przepisy dotyczące IGO. Działania informacyjne i edukacyjne mające na celu rozpoznanie stanowisk IGO i ich zwalczanie prowadzono również poprzez stronę internetową¹¹¹.

W ramach projektu pn. *Ochrona siedlisk kserotermicznych w obszarach Natura 2000 na Wyżynie Miechowskiej*, podjęto działania informacyjne i edukacyjne w formie szkolenia ukierunkowanego na identyfikację i metody zwalczania IGO. Szkolenie przeprowadzone 3 października 2022 r. dedykowane było głównie wykonawcom działań ochronnych (wykonującym prace na terenie całego kraju).

W ramach zamówienia *Wykonanie działań zaradczych w stosunku do raka luizjańskiego, polegających na zwalczaniu gatunku w Stawie Dąbskim w Krakowie* zrealizowano działania informacyjne i edukacyjne. W 2023 r. zorganizowano dwa spotkania informacyjno-edukacyjne dla społeczeństwa w siedzibie RDOŚ (11 września 2023 r. oraz 31 października 2023 r.). Spotkania były otwarte dla wszystkich osób zainteresowanych. W ramach spotkań ekspert przedstawił m.in. problematykę IGO i potrzebę ich eliminacji ze środowiska (w tym raka luizjańskiego), zakres prac terenowych, wyniki monitoringów, wyniki odłowów, metody prowadzonych działań zaradczych, postępowanie z odłowionymi rakami, trudności i rekomendacje przy tego typu działaniach na przyszłość.

Poinformowano o raku luizjańskim na stronie internetowej¹¹². Artykuł ten przesłano do Urzędu Miasta Krakowa celem jego publikacji na stronie internetowej¹¹³. Wykonawca działań zaradczych stworzył podstronę internetową na bieżąco informującą o prowadzonych działaniach zaradczych w Stawie Dąbskim¹¹⁴ (m.in. bieżącą liczebność raków). W ramach współpracy z UMK przygotowano tablicę informacyjną (informującą o inwazyjnym gatunku raka luizjańskiego oraz prowadzonych działaniach zaradczych).

W ramach projektu POIS pn. *Opracowanie planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000* wydano broszury informacyjne o tych obszarach, w tym dla obszaru *Polana Biały Potok* PLH120026 i *Raba z Mszanką* PLH120093, w których wskazano na obecność gatunków IGO.

(akta kontroli str. 389-398, 623-654, 1210-1336)

Regionalny Dyrektor wyjaśnił, że działania podjęte przez RDOŚ informujące gminy o obowiązkowych zadaniach ustawowych przyczyniły się do wzrostu liczby zgłoszeń o występowaniu IGO i podjętych działaniach zaradczych. W następnych miesiącach

¹¹¹ <https://www.gov.pl/web/rdos-krakow/inwazyjne-gatunki-obce>. Na stronie internetowej wskazano informacje dotyczące m. in.: zgłaszania nowych stanowisk IGO do gminy; informacje o ryzyku, jakie stanowi przetrzymywanie zwierzęcia domowego należącego do IGO oraz środkach, jakie powinny być podjęte w celu zminimalizowania ryzyka rozmnażania się i ucieczki takiego zwierzęcia; przepisów prawnych dot. gatunków obcych, informacje dla osób posiadających zwierzęta domowe należące do inwazyjnych gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla Unii/ Polski; wzory raportów dla gmin, listy IGO stwarzających zagrożenie dla Unii lub Polski.

¹¹² <https://www.gov.pl/web/rdos-krakow/odlowy-rak-luizjanski-w-stawie-dabskim>

¹¹³ <https://www.krakow.pl/aktualnosci/273689,29,komunikat,odlowy-rak-luizjanskich-w-stawie-dabskim>.

¹¹⁴ www.lowcaobcych.pl/krakow

zauważono wzrost liczby tych zgłoszeń do RDOŚ. Regionalna Dyrekcja otrzymywała również do wiadomości nowe zezwolenia GDOŚ wydane dla podmiotów, które pouczono o ich wygaśnięciu. Informacja o przebiegu szkoleń zamieszczona została na stronie internetowej RDOŚ. W czasie spotkań zespołów lokalnej współpracy, organizowanych dla poszczególnych obszarów Natura 2000, dla których opracowano plan zadań ochronnych, podejmowano dyskusje o zagrożeniach płynących ze strony gatunków inwazyjnych. Organizowano wspólne wizje terenowe, w tym ze społecznością lokalną oraz pracownikami urzędów i instytucji, gdzie wspólnie analizowano walory przyrodnicze danego obszaru oraz zwracano uwagę na niepożądane gatunki stanowiące zagrożenie dla danego siedliska, czy gatunku będącego przedmiotem ochrony w danym obszarze Natura 2000. W wyniku powyższego Gmina Skawina podjęła działania ochronne na siedliskach łąkowych będących w ich zarządzie, zmierzające do eliminacji i ograniczenia obecności nawłoci i innych problematycznych gatunków. Bardzo skuteczną formą działań informacyjnych i edukacyjnych na temat rozpoznania i zwalczania IGO były informacje udzielane roboczo (telefonicznie, mailowo), m.in. pracownikom gmin, starostw, PGW Wody Polskie, a także osobom prywatnym. Zakres przekazywanych informacji obejmował przede wszystkim: sposób postępowania w związku z zidentyfikowaniem IGO, metody podjętych działań zaradczych w stosunku do danego IGO, uzyskanie zezwolenia na odstępstwo wobec IGO, sposób przekazywania danych do RDOŚ.

(akta kontroli str. 11, 389, 390, 397, 398)

2.2.15. W okresie objętym kontrolą RDOŚ zawarł dwa porozumienia dotyczące usuwania gatunków obcych. Jedno porozumienie zawarte z 1 sierpnia 2023 r. z Zarządem Zieleni Miejskiej w Krakowie (dalej: ZZM) dotyczyło IGO w rozumieniu ustawy o IGO (tj. rdestowca). Przedmiotowe porozumienie odnosiło się do wykonywania zadań ochronnych na terenie rezerwatu przyrody *Bonarka*. Według tego porozumienia ZZM był odpowiedzialny za wykonanie zadań określonych w załączniku nr 1 do zarządzenia nr 11/23 Regionalnego Dyrektora¹¹⁵, w tym m.in. za wrywanie i usuwanie nadziemnych i podziemnych części rdestowca co najmniej pięć razy w roku. Następnie zebranie i usunięcie biomasy z rezerwatu. Pismem (z 17 maja 2024 r.) ZZM poinformował RDOŚ, o prowadzonych działaniach na terenie rezerwatu, w tym m.in. związanych z usuwaniem rdestowca. Działanie ZZM nie doprowadziło do wyeliminowania gatunki IGO (rdestowca).

(akta kontroli str. 350, 401, 675-709, 730-734)

Regionalny Dyrektor wyjaśnił, że na bieżąco współpracuje z organami i instytucjami na etapie planowania, a następnie prowadzenia działań zaradczych wobec IGO. Współpraca ta odbywała się głównie poprzez kontakty robocze z wykonawcami prac. Pracownicy gmin kontaktowali się z RDOŚ telefonicznie lub za pomocą e-mail. Najczęściej omawianymi kwestiami było, kto zobowiązany był do przeprowadzania działań zaradczych, metody zwalczania jakie należało zastosować dla danego gatunku, uwarunkowania (techniczne, terenowe), jakie powinny być uwzględnione. Współpracę dotyczącą podejmowania działań zaradczych RDOŚ nawiązał w 2020 r. z Uniwersytetem Śląskim (dalej: UŚ), który zwrócił się do tej jednostki o wydanie listu intencyjnego i rekomendacji do projektu pn. *Zintegrowane podejście do ochrony ekosystemów przed inwazyjnymi roślinnymi obcymi w Polsce*. Na tym etapie zostały omówione lokalizacje poletek kontrolnych na terenie Małopolski, na których podczas trwania projektu były testowane metody zwalczania roślin IGO. Po uzyskaniu dofinansowania, UŚ informował RDOŚ o podejmowanych działaniach oraz zapraszał

¹¹⁵ Zarządzenie nr 11/23 Regionalnego Dyrektora z 19 czerwca 2023 r. w sprawie ustanowienia zadań ochronnych dla rezerwatu przyrody *Bonarka*.

na panele dyskusyjne i konferencje, w czasie których omawiane były wyniki projektu. W kwestii ochrony siedliska muraw galmanowych zlokalizowanych na obszarach Natura 2000 Armeria PLH 120091 i Pleszczotka PLH120090 Regionalna Dyrekcja również współpracowała z botanikiem UŚ specjalizującym się w murawach galmanowych który corocznie prowadził badania i monitoring przyrodniczy na ww. obszarach. W 2023 r. UŚ zwrócił się do RDOŚ o wydanie opinii popierającej realizację planowanego projektu pn. *Wzmacnianie różnorodności wczesne ostrzeżenie i kontrola inwazyjnych gatunków obcych roślin*. RDOŚ wydał pozytywną opinię dla tego zamierzenia. W dalszej części wyjaśnień Dyrektor RDOŚ podał, że stała współpraca Regionalnej Dyrekcji miała miejsce także z Instytutem Ochrony Przyrody Państwowej Akademii Nauk w Krakowie szczególnie ze specjalistą ds. inwazji biologicznych gatunków obcych. Działania RDOŚ wspierane doradztwem naukowym skutkowały merytorycznym podejściem do tematu i skutecznym podjęciem działań zaradczych, tak jak w przypadku zwalczania raków luizjańskich w Stawie Dąbskim w Krakowie. Współpracę dotyczącą podejmowania działań zaradczych i metod zwalczania IGO, RDOŚ podjął z Regionalną Dyrekcją Lasów Państwowych oraz poszczególnymi nadleśnictwami. Współpraca najczęściej odbywała się w formie telefonicznych konsultacji i wizji terenowych na obszarach wspólnie zarządzanych (np. rezerваты przyrody położone na gruntach PGL Lasy Państwowe). Uzgodnienia terenowe przyczyniły się do rozpoznania i zwalczania IGO. RDOŚ prowadzi stałą współpracę z Generalną Dyrekcją Ochrony Środowiska w Krakowie w zakresie stosowania ustawy o IGO. Współpraca ta w głównej mierze opierała się na wymianie informacji i omawianiu problemów podczas spotkań roboczych (on-line w postaci grupy roboczej, szkolenia on-line). W listopadzie 2023 r. RDOŚ podjął wspólną pracę z GDOŚ nad określeniem zakresu projektu dotyczącego zwalczania inwazyjnych gatunków obcych, finansowanych ze środków FEnIKS na lata 2021-2027. W ramach tego zadania Regionalna Dyrekcja przeanalizowała posiadane dane jak i nawiązała kontakt z urzędami gmin w wyniku czego przesłała do GDOŚ listę stanowisk spełniających założenia ww. projektu, m.in. dotyczące powierzchni i struktury własności gruntów i występowania IGO, tj.: rdestowców oraz barszczy kaukaskich. Współpraca z GDOŚ ma charakter ciągły i będzie kontynuowana w kolejnych latach.

(akta kontroli str. 11, 399-401)

2.2.16. Regionalny Dyrektor wyjaśnił, że RDOŚ zidentyfikował następujące główne utrudnienia w realizacji zadań dotyczących rozpoznawania i zwalczania IGO, tj.:

- obszary Natura 2000 w Małopolsce stanowią ok. 15,5% powierzchni województwa. Regionalna Dyrekcja nie ma możliwości zaplanowania w budżecie środków na wykonanie ekspertyz i monitoringu stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt i ich siedlisk (w tym identyfikacji i zwalczania IGO) na tak dużym terenie. Co roku pozyskiwane są fundusze zewnętrzne na wykonanie tych zadań, ale nie są one nigdy wystarczające. Według wyliczeń z 2022 r., koszt realizacji działań ochronnych (w tym identyfikacji i zwalczania IGO) w małopolskich obszarach Natura 2000 w pięcioletnim okresie wyniósłby ok. 181 mln zł. Jest to sam koszt realizacji działań, nie obejmujący kosztów osobowych i kosztów zarządzania. Usuwanie gatunków inwazyjnych rozpowszechnionych na szeroką skalę często nie ma najwyższego priorytetu. Są zadania, których wykonanie w większym stopniu wpłynie na poprawę stanu ochrony przedmiotów ochrony przedmiotów ochrony w danym obszarze Natura 2000. Ponadto, zgodnie z ustawą o gatunkach obcych regionalny dyrektor ochrony środowiska odpowiada za usuwanie IGO rozpowszechnionych na szeroką skalę tylko w rezerwach przyrody (z wyłączeniem leśnych). Jedynie część obszarów rezerwatów pokrywa się z obszarami Natura 2000. Duża część gruntów w obrębie obszarów Natura 2000 to grunty prywatne, często są to niewielkie, wąskie działki z nieuregulowaną sytuacją prawną. W przypadku nieruchomości prywatnych

- zgodnie z ustawą działania zaradcze ma podjąć podmiot władający, będący osobą fizyczną. Dodatkowo należy podkreślić, że środki, o które można się ubiegać z NFOŚiGW są przeznaczone przez Fundusz dla zamkniętego katalogu zadań (nie wszystkie działania można z nich sfinansować). Środki WFOŚiGW w Krakowie można wykorzystać na szerszy katalog działań, jednak konieczne jest wniesienie wkładu własnego, najczęściej w wysokości 50% kwoty całego projektu.
- zadania regionalnego dyrektora ochrony środowiska w zakresie ochrony przyrody są najliczniejsze i najbardziej zróżnicowane w RDOŚ w Krakowie. Wymaga to zatrudnienia specjalistów w różnych dziedzinach – biologów (botaników i zoologów), leśników, geografów. Do tego część z nich musi posiadać lub zdobyć wiedzę na temat realizacji projektów (w tym pozyskiwaniu funduszy, rozliczaniu, zlecaniu zamówień publicznych). Zadania dotyczące zarządzania rezerwatami prowadziła jedna osoba. Do zakresu obowiązków pracownika m.in. należało: aktualizacja aktów prawnych, sporządzanie planów ochrony, ustalanie zadań ochronnych, pozyskiwanie zewnętrznych środków finansowych na realizację działań ochronnych, wykonywanie tych działań (zlecanie ekspertom i nadzór nad pracami), prowadzenie faktycznego nadzoru nad rezerwatami (wyjazdy terenowe w każdą część województwa, w tym na skutek interwencji), wydawanie zezwoleń na odstąpienie od zakazów obowiązujących w rezerwach. Na opracowanie planów ochronnych przeznaczone były łącznie dwa etaty (poszczególne zadania były prowadzone przez kilku pracowników). Przy liczbie obszarów Natura 2000 w Małopolsce (97) taki wymiar etatu nie pozwalał na zapewnienie wystarczającego poziomu zarządzania tymi obszarami. Po wejściu w życie ustawy o IGO nie nastąpił wzrost zatrudnienia (nowe zadania zostały przydzielone pracownikom zajmującym się ochroną gatunkową). We wrześniu 2022 r. pojawiła się możliwość utworzenia w wydziale OP nowego stanowiska ds. ochrony przyrody i gatunków obcych (IGO) w wymiarze 1/5 etatu, a od stycznia 2023 r. w wymiarze 1/3 etatu. W praktyce od tego czasu jedna osoba w części etatu, a w wydziałach terenowych, po jednej osobie w bardzo znikomej części etatu, realizowały zadania z zakresu IGO (wprowadzanie do rejestru IGO, wydawanie decyzji, prowadzenie działań szybkiej eliminacji). Należy zaznaczyć, że podczas konsultacji projektu ustawy o gatunkach obcych w 2021 r. regionalne dyrekcje ochrony środowiska w tym RDOŚ w Krakowie, zgłaszały uwagi wskazujące, że zaplanowany w projekcie ustawy 1 etat/ RDOŚ jest niewystarczający na realizację zadań w zakresie IGO. Regionalna Dyrekcja wnioskowała o m.in. 4 etaty, w tym 2 etaty merytoryczne, 1 etat w zakresie zamówień publicznych, 1 etat ds. finansów publicznych. Zespół złożony z tych osób służyłby m.in. do zlecania działań zaradczych polegających na eliminacji IGO, realizacji obowiązku stosowanych przez RDOŚ przysługujących mu uprawnień jako organu wymierzającego kary pieniężne. Ponadto, co roku, w związku z członkostwem Polski w Unii Europejskiej, postępem technicznym i wzrostem dostępu do informacji, dochodzą nowe obowiązki w zakresie raportowania, uzupełniania danych itp. na które nigdy nie przyznaje się funduszy na etaty;
 - ustawa o IGO weszła w życie 18 grudnia 2021 r. Akt wykonawczy do ustawy o IGO, w postaci rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 grudnia 2022 r. w sprawie listy inwazyjnych gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla Unii i listy inwazyjnych gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla Polski, działań zaradczych oraz środków mających na celu przywrócenie naturalnego stanu ekosystemów wszedł w życie 17 grudnia 2022 r., tj. rok po wejściu w życie tej ustawy. Przez rok w obrocie prawnym funkcjonowało rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 września 2011 r. w sprawie listy roślin i zwierząt gatunków obcych, które w przypadku uwolnienia do środowiska przyrodniczego mogą

zagrozić gatunkom rodzimym lub siedliskom przyrodniczym (na podstawie przepisu przejściowego w art. 59 ust. 1 i ust. 2 ustawy o IGO). W związku z tym w obszarze ochrony przyrody występowały problemy w interpretacji przepisów prawa, przede wszystkim w odniesieniu do gatunków, które należało traktować jako stwarzające zagrożenie dla Polski. W tym czasie obowiązywało tylko rozporządzenie UE z dnia 13 lipca 2016 r. przyjmujące wykaz inwazyjnych gatunków obcych uznanych za stwarzające zagrożenie dla Unii zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1143/2014. Brak pełnej listy inwazyjnych gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla Unii i stwarzających zagrożenie dla Polski utrudniał prawidłową realizację działań zaradczych oraz wydawanie zezwoleń wobec IGO;

- zgodnie z ustawą o IGO regionalny dyrektor ochrony środowiska ma obowiązek wprowadzenia zgłoszeń do Centralnego Rejestru Danych o IGO i zarządzanie tymi danymi. Pierwsze wersje rejestru IGO powstały w połowie 2020 r. w ramach projektu GDOŚ nr *POIŚ (...) Opracowanie zasad kontroli i zwalczania inwazyjnych gatunków obcych wraz z przeprowadzeniem pilotażowych działań i edukacją społeczną*. GDOŚ nie przeprowadziła szkolenia w zakresie jego prawidłowej obsługi. Rejestr IGO został dostosowany i uzupełniony do wymogów ustawy o IGO znacznie później, co wynika z pisma Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska z 3 marca 2023 r. Prace serwisowe mające na celu usprawnienie działania i uporządkowanie rejestru IGO, prowadzone przez GDOŚ, często powodowały brak dostępu do bazy dla osób wprowadzających zgłoszenia, co przekładało się na opóźnienia w tym zakresie. Wówczas dopiero 30 maja 2023 r. Departament Zarządzania Zasobami Przyrody GDOŚ zorganizował szkolenie dla organów wprowadzających dane do rejestru IGO. Brak pełnej funkcjonalności rejestru IGO, przerwy techniczne i brak odpowiedniego przeszkolenia osób w zakresie wprowadzania danych do rejestru przełożyły się na opóźnienia i błędy w zakresie wprowadzania zgłoszeń do bazy, co ewidentnie utrudniło realizację ustawowych zadań rdoś;
- województwo małopolskie jest jednym z kilku województw w Polsce, w których na skutek zaszłości historycznych związanych z kształtowaniem się stosunków własnościowych i sytuacją polityczno-społeczną występuje rozdrobnienie gruntów na bardzo niewielkie działki ewidencyjne. Czasem nie można ustalić właścicieli. Taki stan nieruchomości gruntowych wpływa na możliwość zwalczania przez RDOŚ IGO podlegającej szybkiej eliminacji. Regionalny Dyrektor przez przystąpieniem do działań zaradczych wobec IGO podlegającego szybkiej eliminacji, na nieruchomości którą nie włada, jest zobowiązany do określenia w drodze decyzji, terminu udostępnienia nieruchomości przez podmiot władający oraz zakresu i sposobu prowadzenia działań zaradczych. Decyzja ta jest doręczana podmiotowi władającemu nieruchomością. Ustalenie kręgu stron postępowania zmierzającego do wydania decyzji może powodować opóźnienie w realizacji działań zaradczych.

(akta kontroli str. 11, 481-485, 543, 544)

2.2.17. Łączne wydatki RDOŚ na prowadzenie działań zaradczych wobec IGO w okresie objętym kontrolą wyniosły 85 tys. zł¹¹⁶.

(akta kontroli str. 402, 433-436, 458-462)

¹¹⁶ W podziale na dwa zrealizowane zamówienia dot. działań zaradczych wobec IGO: 1. Wykonanie działań zaradczych w stosunku do raka luizjańskiego (60 tys. zł); 2. Wykonanie działań ochrony czynnej – koszenie gatunków ekspansywnych i inwazyjnych na terenie obszaru Natura 2000 Armeria i Pleszczołka (25 tys. zł).

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Informacje wynikające z otrzymanych dziewięciu zgłoszeń (36 numerów rejestrowych¹¹⁷) stwierdzenia obecności w środowisku IGO stwarzającego zagrożenie dla Unii lub IGO stwarzającego zagrożenie dla Polski (dot. IGO rozprzestrzenionych na szeroką skalę), zostały wprowadzone do rejestru IGO po upływie od 5 miesięcy i 5 dni do 15 miesięcy i 7 dni. Powyższe stanowiło naruszenie art. 6 ust. 5 pkt 2 lit. a ustawy o IGO, zgodnie z którym informacje te należało wprowadzić do ww. rejestru w terminie trzech miesięcy od dnia otrzymania zgłoszenia, o którym mowa w art. 15 ust. 1 ustawy o IGO.

(akta kontroli str. 533-538, 751-755, 1029, 1030, 1032-1078, 1081-1085)

Naczelnik Wydziału OP wyjaśniła, że po wejściu w życie ustawy o gatunkach obcych, sprawy dotyczące m.in. wprowadzania zgłoszeń IGO do rejestru IGO dekretowane były pracownikom zatrudnionym na stanowiskach pracy odpowiedzialnym m.in. za realizowanie obowiązków z zakresu ochrony gatunkowej i rezerwatów przyrody. W pierwszej kolejności do obowiązków tych osób należało wykonywanie bardzo licznych zadań nałożonych ustawą o ochronie przyrody, związanych z ochroną gatunkową zwierząt, roślin i grzybów oraz spraw interwencyjnych, nadzorem nad rezerwatami przyrody. Wymienieni pracownicy mając przypisane zadania mieli bardzo ograniczone możliwości czasowe realizacji nowych zadań związanych z IGO, wynikających z wejścia w życie ustawy o gatunkach obcych. Dopiero od września 2022 r. pojawiły się w RDOŚ możliwości organizacyjne, kadrowe i finansowe, które pozwoliły utworzyć w RDOŚ nowe stanowisko *ds. ochrony przyrody i gatunków obcych*. W ramach tego jednego etatu jedna osoba zajmowała się tematyką gatunków obcych najpierw w wymiarze 20% czasu pracy, a od 1 stycznia 2023 r. osoba ta zajmuje się gatunkami obcymi w wymiarze 30% czasu pracy. W pozostałej części etatu zajmuje się sporządzaniem planów zadań dla obszarów Natura 2000 oraz realizacją działań ochrony czynnej na tych obszarach. Należy zaznaczyć, że na opóźnienia wprowadzonych zgłoszeń do rejestru IGO miało również ogromny wpływ obciążenie pracowników sprawami bieżącymi i ich permanentne spiętrzenie. Znaczne obciążenia pracą i kumulacja spraw w wydziale OP ograniczyły możliwości przydzielenia pracownikom dodatkowych zadań dotyczących IGO, celem wprowadzenia do rejestru IGO. Wszystkie wskazane zgłoszenia (wprowadzone do rejestru IGO po terminie przewidzianym ustawą) wpłynęły do RDOŚ w 2022 r. Zgłoszenia IGO dekretowane były pracownikowi ds. ochrony gatunkowej, który z uwagi na olbrzymie obciążenie pracą, powierzył te działania stażystce. Po weryfikacji pracy stażystki, zauważono, że zgłoszenia te nie były wprowadzane do rejestru IGO. Zauważywszy, że termin wprowadzenia zgłoszeń już minął, pracownik przyjął zasadę by w pierwszej kolejności wprowadzać bieżące zgłoszenia do rejestru IGO, tak aby nie dopuścić do upływu terminu i opóźnień w nowych sprawach. Dopiero po nadrobieniu spraw bieżących i nowych, pracownik zaczął w ramach swojej pracy wprowadzać zaległe zgłoszenia. Działania, które pozwoliły nadrobić braki z 2022 r. zakończyły się dopiero w 2023 r. W dalszej części wyjaśnień Naczelnik wydziału OP podała, że po wejściu w życie ustawy o IGO, która wdrożyła obowiązek wprowadzenia zgłoszeń do Centralnego Rejestru Danych o IGO, GDOŚ nie przeprowadziła szkolenia w zakresie jego prawidłowej obsługi. Szkolenie dla organów

¹¹⁷ Dotyczy nr rejestracyjnych: 1. Nr 808168; 2. Nr 808169; 3. Nr 808487; 4. Nr. 808489; 5. Nr. 808495; 6. Nr 808496; 7. Nr. 808497; 8. Nr. 808629; 9. Nr. 808630; 10. Nr. 808544; 11. Nr. 808515; 12. Nr. 808550; 13. Nr. 808513; 14. 808171; 15. 808132; 16. Nr 808162; 17. Nr 808163; 18. Nr 808164; 19. Nr 808165; 20. Nr 808161; 21. 808129; 22. Nr 808133; 23. Nr 808134; 24. Nr 808139; 25. Nr 808140; 26. Nr 08141; 27. Nr 808137; 28. Nr 808136; 29. Nr 808463; 30. Nr 808469; 31. Nr 808464; 32. Nr 808465; 33. Nr 808466; 34. Nr 808467; 35. Nr 808468; 36. 808142.

wprowadzających dane do rejestru IGO w zakresie prawidłowej obsługi rejestru IGO zostało zorganizowane przez Departament Zarządzania Zasobami Przyrody GDOŚ w dniu 30 maja 2023 r. Brak pełnej funkcjonalności rejestru IGO, przerwy techniczne i brak odpowiedniego przeszkolenia osób w zakresie wprowadzania danych do rejestru przełożyły się na opóźnienia i błędy w zakresie wprowadzenia zgłoszeń do bazy, co ewidentnie utrudniło realizację ustawowych zadań RDOŚ.

(akta kontroli str. 1029-1030, 1103-1105)

2. W RDOŚ nie podjęto działań w celu wyegzekwowania informacji, o których mowa w art. 14 ust. 1¹¹⁸ i ust. 10¹¹⁹ ustawy o IGO (tj. zaświadczenia o wszczęciu mikroczepienia lub dokumentacji jego indywidualnych cech w celu jego identyfikacji), od podmiotu posiadającego zezwolenie na przetrzymywanie IGO¹²⁰, tj. żółwia malowanego oraz 11 osobników bernikli kanadyjskiej. Powyższe stanowiło działanie nierzetelne.

(akta kontroli str. 766, 863-867, 968-973, 989)

Regionalny Dyrektor wyjaśnił, że RDOŚ w celu wyegzekwowania obowiązku dostarczenia przez podmiot tego zaświadczenia, informowała telefonicznie o obowiązku oznakowania zwierzęcia mikroczepem lub dokumentacji jego indywidualnych cech w celu jego identyfikacji oraz dostarczenia do RDOŚ.

(akta kontroli str. 9, 382, 383)

Naczelnik wydziału OP wyjaśniła, że w celu wyegzekwowania zaświadczenia mikroczepa od podmiotu, który posiada zezwolenie na przetrzymywanie żółwia malowanego oraz bernikli kanadyjskiej, zostanie wysłane przez RDOŚ w sierpniu 2024 r. pismo przypominające. Powołany zostanie art. 14 ustawy o IGO, na podstawie którego podmiot posiadający zezwolenie powinien w terminie od 14 dni od dnia wszczęcia mikroczepienia przekazać kopię zaświadczenia organowi, który wydał zezwolenie.

(akta kontroli str. 1191, 1209)

3. Decyzja Regionalnego Dyrektora z 3 sierpnia 2022 r.¹²¹ (nieobowiązująca od 17 grudnia 2022 r.) wydana na podstawie ustawy o IGO, dotycząca zezwolenia na odstępstwo od zakazów obowiązujących w odniesieniu do IGO (szczętuja chińska¹²²), nie została wprowadzona do rejestru IGO. Było to niezgodne z wymogami art. 6 ust. 2 pkt 2 ustawy o IGO, który stanowi, że w rejestrze IGO gromadzi się informacje o IGO stwarzających zagrożenia dla Unii oraz IGO stwarzających zagrożenia dla Polski, w tym IGO objętym zezwoleniem na odstępstwo od zakazów oraz art. 6 ust. 6 ustawy o IGO, zgodnie z którym zezwolenia na odstępstwo od zakazów regionalni dyrektorzy ochrony środowiska niezwłocznie wprowadzają do Rejestru IGO.

(akta kontroli str. 955-959, 1201)

¹¹⁸ Art. 14 ust. 1 ustawy o IGO stanowi, że *Posiadacz zwierzęcia należącego do IGO stwarzającego zagrożenie dla Unii albo do IGO stwarzającego zagrożenie dla Polski, przetrzymywanego na podstawie zezwolenia na odstępstwo od zakazów, o których mowa w art. 7 ust. 1 rozporządzenia nr 1143/2014, albo zezwolenia na odstępstwo od zakazów, o których mowa w art. 7 ust. 2, w celu identyfikacji tego zwierzęcia oznakowuje je lub dokumentuje jego indywidualne cechy w sposób określony w przepisach wydanych na podstawie ust. 14.*

¹¹⁹ Art. 14 ust. 10 ustawy o IGO stanowi, że *Posiadacz zwierzęcia kręgowego należącego do IGO stwarzającego zagrożenie dla Unii albo do IGO stwarzającego zagrożenie dla Polski przekazuje organowi, który wydał zezwolenie: 1) kopię zaświadczenia, o którym mowa w ust. 7 - w terminie 14 dni od dnia wszczęcia temu zwierzęciu mikroczepa albo 2) kopię dokumentu, o którym mowa w ust. 3 - w terminie 14 dni od dnia wejścia w posiadanie tego zwierzęcia.*

¹²⁰ 1) Decyzja Regionalnego Dyrektora z 29 stycznia 2018 r. wydana na podstawie art. 120 uoop, 2) Decyzja Regionalnego Dyrektora z 8 maja 2023 r. wydana na podstawie ustawy o IGO.

¹²¹ Decyzja znak: OP.672.38.2022.GZ.

¹²² Gatunek IGO występował na liście IGO poprzednio obowiązującego rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 9 września 2011 r. w sprawie listy roślin i zwierząt gatunków obcych, które w przypadku uwolnienia ze środowiska przyrodniczego mogą zagrozić gatunkom rodzimym lub siedliskom przyrodniczym (Dz. U. Nr. 210, poz. 1260), które utraciło moc 17 grudnia 2022 r. z dniem wejścia w życie rozporządzenia w sprawie IGO i działań zaradczych.

Naczelnik wydziału OP wyjaśniła m.in. że przyczyną niewprowadzenia ww. decyzji do rejestru IGO było duże obciążenie pracowników wydziału OP sprawami bieżącymi. W dalszej części wyjaśnień Naczelnik wydziału OP podała, że ustawa o IGO nie wskazuje terminu w którym należy wprowadzić do rejestru IGO informacje o IGO objęte zezwoleniem od zakazów. RDOŚ zaczęła wprowadzać zezwolenia do rejestru IGO po przekazaniu instrukcji w tym zakresie przez GDOŚ (3 marca 2023 r.). Od 17 grudnia 2022 r. bezzasadne było wprowadzenie przedmiotowego zezwolenia do rejestru IGO, ponieważ gatunek nie został umieszczony na listach IGO w rozporządzeniu w sprawie IGO i działań zaradczych. Ww. decyzja Regionalnego Dyrektora nie zostanie również wprowadzona do rejestru IGO, ponieważ nie pozwala na to funkcjonalność tego rejestru. Podjęto próbę dodania tego zezwolenia, jednak nie ma takiej możliwości/opcji w rejestrze IGO, ponieważ został on dostosowany do list IGO ujętych w ww. rozporządzeniu. Względem szczytów chińskiej nie obowiązują zakazy na które należałoby uzyskać zezwolenie.

(akta kontroli str. 1203, 1306, 1307)

Specjalista ds. ochrony przyrody i gatunków obcych wydziału OP wyjaśniła, że powodem niewprowadzenia do rejestru IGO powyższej decyzji było nieprzekazanie przedmiotowych danych przez pracownika przygotowującego niniejszą decyzję. W dalszej części wyjaśnień podała, że nie miała w tym zakresie informacji.

(akta kontroli str. 1201, 1202)

NIK zwraca uwagę, że w art. 6 ust. 6 ustawy o IGO wskazano, że informacje te powinny być wprowadzone do rejestru IGO niezwłocznie.

4. RDOŚ nie podejmowała działań w celu otrzymania od podmiotów, które uzyskały zezwolenia na odstępstwo od zakazów obowiązujących w odniesieniu do IGO, wydanych na podstawie art. 120 uop¹²³, informacji o wykorzystaniu tych zezwoleń. Wnioskodawców, którym wydano przedmiotowe zezwolenia, zobowiązano m.in. do składania corocznych sprawozdań w zakresie wykorzystania zezwolenia do 15 stycznia każdego roku¹²⁴ i sprawozdania w zakresie wykorzystania zezwolenia do 15 kwietnia 2022 r.¹²⁵

(akta kontroli str. 383, 846, 868, 901, 933, 934, 974-976, 992, 996, 997, 1304, 1305)

Regionalny Dyrektor wyjaśnił, że RDOŚ posiada ograniczone zasoby kadrowe, co skutkuje koniecznością priorytyzacji zadań. Sprawy dotyczące przygotowywania zezwoleń na odstępstwa od zakazów wobec IGO dekretnie były kilku pracownikom zatrudnionym na stanowiskach pracy odpowiedzialnym m.in. za realizowanie obowiązków z zakresu ochrony gatunkowej. W pierwszej kolejności do obowiązków tych osób należało wykonywanie bardzo licznych zadań nałożonych ustawą o ochronie przyrody, związanych z ochroną gatunkową zwierząt, roślin i grzybów oraz spraw interwencyjnych. Pracownicy skupiając się przede wszystkim na terminowym wydawaniu decyzji byli ograniczeni czasowo, aby wykonywać dodatkowe czynności ponagające w celu egzekwowania sprawozdań z wykorzystania zezwoleń.

(akta kontroli str. 1205, 1338)

OCENA CZĄSTKOWA

Na obszarze podległym RDOŚ znajdowało się 86 rezerwatów przyrody. Dla 73 z nich (85%) nie zostały ustanowione plany ochrony. W jednym z 13 ustanowionych planów zidentyfikowano (w 2011 r.) występowanie stanowiska IGO. Regionalny Dyrektor nie wprowadził stwierdzonego stanowiska do rejestru IGO oraz nie przeprowadzał wobec niego działań zaradczych.

¹²³ Zezwolenia wydane na podstawie art. 120 uop wygasły z dniem 19 grudnia 2022 r.

¹²⁴ 1. Decyzja znak OP-I.672.5.2017.KW; 2. Decyzja znak: OP-I.672.5.2020.PKW; 3. Decyzja znak: OP-I.672.10.2020.PKW.; 4. Decyzja ST-I.672.1.2021.MA; 5. Decyzja znak: OP-I.672.1.2015.PKW.

¹²⁵ Decyzja znak: OP-I.672.8.2020.MKI.

Stanowiska roślin IGO stwarzające zagrożenie dla Unii oraz Polski zidentyfikowano w dziewięciu PZO spośród 89 sporządzonych. Za realizację działań zaradczych na tych obszarach odpowiedzialne były inne podmioty. Regionalna Dyrekcja nie sporządziła trzech projektów planów zadań ochronnych, co stanowiło naruszenie postanowień art. 28 ust. 1 uoop.

Zdaniem NIK nieustanowienie planów ochrony dla wszystkich rezerwatów przyrody i PZO obszarów Natura 2000 miało wpływ na niepełne rozpoznanie stanowisk roślin i zwierząt IGO przez RDOŚ, a w konsekwencji prowadzenia potencjalnych działań zaradczych.

Dwa postępowania o udzielenie zamówienia publicznego na wykonanie działań zaradczych wobec IGO przeprowadzone zostały przez RDOŚ zgodnie z obowiązującym w tym zakresie regulaminem. Działania zaradcze przeprowadzono w sposób prawidłowy oraz monitorowano ich skuteczność.

Zakres informacji wprowadzanych przez RDOŚ do rejestru IGO o stwierdzonych gatunkach IGO stwarzających zagrożenie dla Unii lub dla Polski był prawidłowy. Jednakże informacje te ewidencjonowano w rejestrze IGO ze znacznym opóźnieniem.

Ponadto w działaniach RDOŚ stwierdzono nieprawidłowości polegającą m.in. na niewprowadzeniu do rejestru IGO zezwolenia na odstępstwo od zakazów w odniesieniu do IGO wydanego na podstawie ustawy o IGO oraz braku skutecznych działań w celu uzyskania od podmiotu, który uzyskał zezwolenie na przetrzymywanie żółwia malowanego i bernikli kanadyjskiej, kopii zaświadczenia o wszczęciu tym zwierzętom mikroczipów lub dokumentacji ich indywidulanych cech.

IV. Uwagi i wnioski

Uwagi

Najwyższa Izba Kontroli nie formułuje uwag.

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące wnioski:

Wnioski

1. Przypisanie w regulaminie organizacyjnym RDOŚ zadań nałożonych na Regionalnego Dyrektora ustawą o IGO.
2. Uzupełnienie zakresu czynności pracownika Wydziału Spraw Terenowych w Tarnowie RDOŚ o zadania związane z rozpoznaniem i zwalczaniem roślin i zwierząt IGO.
3. Zintensyfikowanie działań w celu ustanowienia planów ochrony dla wszystkich rezerwatów przyrody będących we właściwości RDOŚ.
4. Zintensyfikowanie działań w celu ustanowienia projektów planów zadań ochronnych dla wszystkich obszarów Natura 2000 będących we właściwości RDOŚ.
5. Wprowadzenie do rejestru IGO stwierdzonego stanowiska IGO (*bożodrzew gruczołowaty*) znajdującego się na obszarze rezerwatu przyrody *Lipowiec*.
6. Podjęcie działań zaradczych wobec stwierdzonego stanowiska IGO (*bożodrzew gruczołowaty*) znajdującego się na obszarze rezerwatu przyrody *Lipowiec*.
7. Zapewnienie niezwłocznego przekazywania do organu właściwego zgłoszeń o stwierdzonych stanowiskach IGO.
8. Terminowe wprowadzanie do rejestru IGO wszystkich zgłoszeń stwierdzenia obecności IGO w środowisku.
9. Kontynuowanie działań w celu wyegzekwowania od podmiotu, który uzyskał zezwolenie na przetrzymywanie zwierząt IGO, kopii zaświadczenia

o wszczepieniu tym zwierzętom mikroczipów lub przekazania dokumentacji ich indywidulanych cech.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury w Krakowie. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Kraków, dnia 30 sierpnia 2024 r.

p.o. Dyrektor Delegatury
Najwyższej Izby Kontroli
w Krakowie

z up.

Mariusz Gorczyca
p.o. Wicedyrektor
/podpisano elektronicznie/

Kontroler

Wiesław Matras
główny specjalista
kontroli państwowej
/podpisano elektronicznie/